

TID TIL GENBRUG
og tillid
8 portrætter af danske husejeres materialevalg
og løsninger i renoveringer
ChooseReuse.dk

BARK
BUNDGAARD VAD

INDHOLD

Introduktion & baggrund	3
INDSIGTER OG POTENTIALER	4
Når genbrug lykkes – og ikke lykkes	5
Otte renoveringsprojekter	6
Fire boligejertyper	7
Fire genbrugspraksisser	8
Boligejernes rådgivningstrekant	9
Strategiske overvejelser og anbefalinger	10
ANALYSE	11
Tværgående analyse	12
RENOVERINGSPORTRÆTTER	15
TEORETISK RAMME OG METODE	48

INTRODUKTION & BAGGRUND

Renovering af boliger er et af de områder, hvor der findes et betydeligt potentiale for cirkulær omstilling. Alligevel viser både tidligere forskning og erfaringer fra praksis, at boligejere genbruger langt færre materialer, end de faktisk ønsker – og langt færre, end der teknisk og praktisk er muligt. Dette misforhold mellem ambition og handling rejser en række centrale spørgsmål om, hvordan boligejere træffer beslutninger i renoveringsprocesser, hvilke barrierer de møder, og hvilke former for viden og rådgivning de orienterer sig efter.

Denne undersøgelse går i dybden med at forstå boligejeres valg og erfaringer med renoveringsprocessen, herunder deres motivationer, udfordringer og prioriteringer i forbindelse med materialevalg. Undersøgelsen belyser, hvordan forskellige rådgivertyper – både via professionelle, økonomiske og uformelle netværk – bidrager til at forme boligejerens oplevelser og muligheder i renoveringsforløbet.

Undersøgelsen er en del af projektet Choose Reuse, som arbejder for at øge anvendelsen af genbrugsmaterialer i byggeriet. Denne rapport's formål er at belyse private boligejeres perspektiver gennem følgende centrale spørgsmål:

Hvorfor genbruger boligejere langt mindre, end de ønsker, og langt mindre end de kan, når boligen renoveres og omdannes?

Gennem otte kvalitative portrætter afdækker rapporten de relationelle, praktiske og hverdagslige dynamikker, der påvirker, om genbrug opleves som en reel mulighed – eller som en uoverkommelig barriere.

Undersøgelsen peger på fire typologier, der afspejler boligejernes tilgang til genbrug og genanvendelse. For nogle er genbrug et styrende ideal, mens det for andre indtænkes som et prisbesparende alternativ til nye materialer, og for igen andre handler det primært om æstetik og historie.

På tværs af de otte portrætter ses fire genbrugspraksisser. Det er praksisser såsom at bevare og opgradere eksisterende materialer og funktioner, bruge egne restmaterialer andre steder i huset, aktivt opsøge restmaterialer fra andres projekter eller fra markeder, og endelig at sælge eller give egne materialer videre.

For boligejere sker til- eller fravalg af genbrugsmaterialer i en kontekst af hverdagsliv, materialernes egne begrænsninger, rådgivning, holdninger og kompetencer. På tværs af alle portrætter er det tydeligt, at valg af genbrugsmaterialer især formes af to faktorer i forening, nemlig tid og tillid. Genbrug kræver tid og tillid for at lykkes.

Undersøgelsen bidrager med ny viden om:

- Hvordan boligejere navigerer i komplekse renoveringsforløb
- Hvordan hverdagsliv, tid, økonomi og kompetencer former materialevalg
- Hvordan rådgivning og tillid fungerer som afgørende filtre for beslutninger
- Hvor potentialerne og barriererne for genbrug konkret opstår

God læselyst!

Susanne Abildgaard Rud, antropolog og seniorrådgiver, BARK Rådgivning
Katrine Bruun, sociolog og rådgiver, BARK Rådgivning
Torben Bundgaard Vad, rådgiver, Bundgaard Vad

INDSIGTER OG POTENTIALER

NÅR GENBRUG LYKKES – OG IKKE LYKKES

Når genbrug lykkes, sker det, fordi det passer ind i en allerede eksisterende praksis – eller fordi boligejeren har kompetencer, tid, netværk eller rådgivere, der gør det muligt. Når det ikke lykkes, skyldes det sjældent mangel på vilje, men at materialerne, rådgiverne, relationerne og tiden trækker i andre retninger.

Genbrug lykkes, når det passer ind i den eksisterende måde at bo og leve på

Renovering for private boligejere er en kontinuerlig proces gennem hele ejerskabet og kan ikke anskues som et isoleret projekt. Materialevalg formes af hverdagsrytmer, familiens behov, tidspress, økonomisk formåen og meget andet.

Materialerne selv er med til at begrænse eller åbne mulighederne for genbrug

Materialer er ikke passive - deres egenskaber [mål, stand, kvalitet, kompatibilitet, etc.] påvirker, hvad der er muligt. Brugte materialer skaber ofte friktion - de passer ikke i mål, kræver tilpasning eller indebærer risici eller mangel på viden om holdbarhed.

Genbrug bruges, når materialer, kompetencer og værdier falder i hak

Valg træffes som del af hverdagspraksisser, hvor tre elementer spiller sammen:

- Materialer [hvad der findes og kan skaffes]
- Kompetencer [hvad man selv/håndværkerne kan]
- Meninger [æstetik, værdier og funktion]

Genbrug accepteres, når det passer ind i husets eksisterende fortælling

Materialer vurderes ud fra, om de "hører til" og kan videreføre husets identitet. Bevaring giver mening, når det understøtter husets karakter, og eksternt genbrug passer kun ind, hvis det kan forenes med æstetikken eller narrativet om huset.

Genbrug vinder sjældent, når rådgivere fraråder det – og vinder ofte, når rådgivere understøtter det

Materialevalg filtreres gennem relationer til håndværkere, arkitekter, familie og netværk. Mange boligejere følger rådgiveres anbefalinger, især når løsninger opleves som teknisk indviklede eller risikable. Tilliden er størst til rådgivning fra det uformelle netværk.

Genbrug lykkes, når tid ikke er en faktor

Renoveringsprocesser sker ofte midt i det levede liv eller midt i en større entreprise, hvor nogle valg er afhængige af andre, eller hvor en beslutning skal tages hurtigt for ikke at forsinke processen yderligere. Tid er derfor en faktor, som i høj grad påvirker materialevalg, og her opleves genbrug ofte som et mere tidskrævende valg end at købe nyt.

Usikkerhed og tillid

Boligejernes materialevalg formes ikke først og fremmest af markedet og udbuddet af materialer, men af relationerne til formelle og uformelle rådgivere. Når tilliden er lav, professionaliseringen utydelig og bygherre- og rådgiverrollerne uklare, bliver genbrugsmaterialer et risikabelt valg. Genbrug realiseres kun, når rådgivere – professionelle eller private – kan bære den usikkerhed, materialerne introducerer.

Genbrugsmaterialer står svagere, når:

- rådgivere ikke har erfaring med dem
- håndværkere er tilbageholdende af hensyn til risiko, ansvar eller tid
- der mangler garantiordninger og tydelige faglige standarder

OTTE RENOVERINGSPORTRÆTTER

Undersøgelsen bygger på otte renoveringsportrætter, som viser forskellige tilgange til genbrug af materialer i deres renoveringsprocesser.

1. BRØNSHØJ – Nicklas & Amanda: Genbrugsmaterialer viser både muligheder og modstand.

2. CHARLOTTENLUND – Sandra & Bjørn: Genbrug passer sjældent til den præcision og høje finish, huset kræver.

3. HERNING – Jan & Bolette: Genbrug integreres især internt: materialer flyttes, tilpasses og genanvendes. Materialer skal være robuste og sikre og give et ensartet udtryk.

4. HVIDOVRE – Søren & Lotte: Ønsker at bevare materialer i huset – men genbrug kræver opmærksomhed og er tidskrævende.

5. LYNGBY – Ditte & Jesper: Nye materialer vælges ofte pga. tidspress og krav om driftssikkerhed.

6. ROSKILDE – Jos & Vivi: Materialernes kvalitet og integritet er afgørende; genbrug indgår kun, når teknisk muligt.

7. SKANDERBORG – Gunbritt & Peter: Materialer cirkulerer naturligt – de bliver brugt, solgt, tilpasset eller omformet.

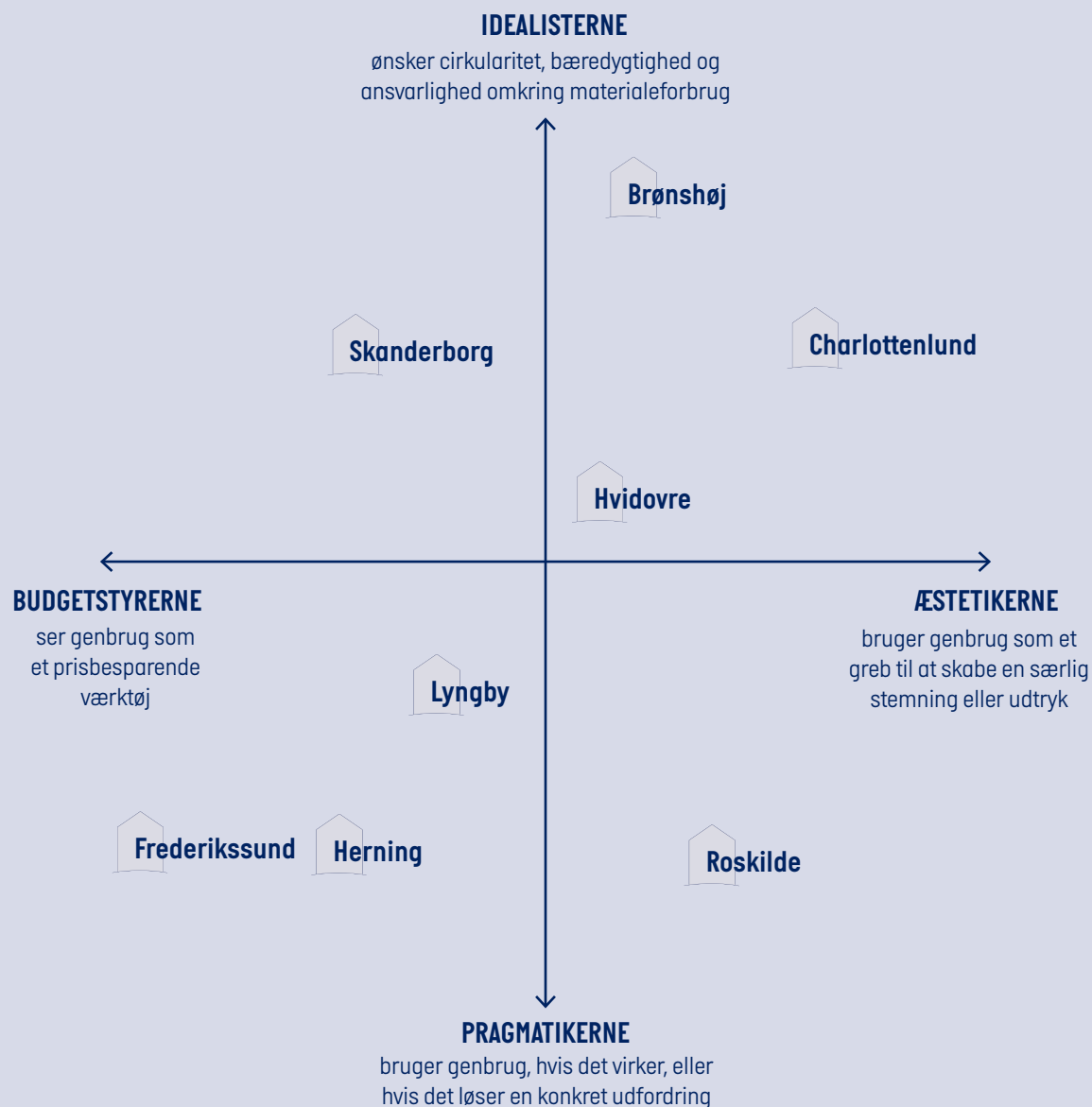
8. FREDERIKSSUND – Betinna & Morten: Genbrug vælges af økonomi – men materialerne skal være moderne og vedligeholdelsesfrie.

FIRE BOLIGEJERTYPER

Analysen af de otte renoveringsportrætter viser fire typiske præferencer ift. ønsker om materialevalg i forbindelse med deres renoveringsproces. Undersøgelsens otte boligejere placerer sig på et spektrum af de fire præferencer.

- **IDEALISTERNE:** Ønsker cirkularitet, bæredygtighed og ansvarlighed omkring materialeforbrug. Her fylder standarder og idealer meget, og de vil gå længere end de fleste for at leve op til egne værdier. De oplever generelt en mangel på engagement fra fagprofessionelle og efterspørger mere tilgængelig viden om bæredygtige valg.
- **PRAGMATIKERNE:** Bruger genbrug, hvis det virker, eller hvis det løser en konkret udfordring. Renoveringsprocessen skal passe ind i hverdag og holde en tidsplan. Her spiller rådgivere og håndværkeres faglighed en rolle, og de blander sig ikke nødvendigvis i beslutninger. De lytter til deres rådgivere og kan i den forbindelse også være åbne for rådgivning om genbrugsmaterialer.
- **ÆSTETIKERNE:** Bruger genbrug som et greb til at skabe en særlig stemning eller udtryk. Genbrug falder derfor ofte på ikke at passe præcist ind i et ønsket udtryk eller ikke kunne findes i en passende mængde. Ofte, og særligt i ældre huse, har mange dog ønsker om at finde ældre ting, der passer til huset, og en forbedret adgang til overskuelige databaser over tilgængelige materialer ville kunne føre til mere genbrug.
- **BUDGETSTYRERNE:** Ser genbrug som et prisbesparende værktøj. Som led i processen vil de derfor som regel altid undersøge genbrugsmuligheder. Også her vil muligheden for et lettere overblik over tilgængelige materialer være et potentiale for øget brug af genbrugsmaterialer. Rådgivere eller håndværkere, som benytter sig af dette, og måske kan argumentere for prisbesparelser, ville ligeledes højst sandsynligt kunne påvirke materialevalg.

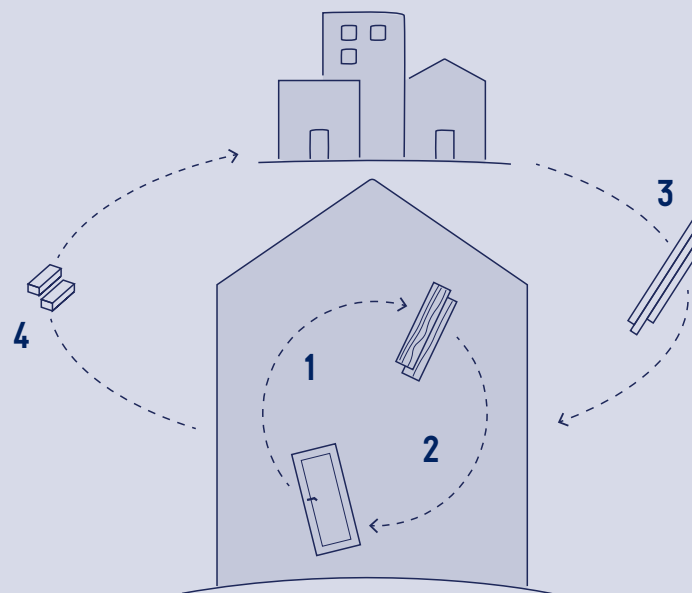

FIRE GENBRUGSPRAKSISER

På tværs af de otte portrætter ses fire genbrugspraksisser. Genbrug opstår ikke som én samlet strategi, men som forskellige praksisser, der aktiveres afhængigt af hverdagsliv, kompetencer, tillid og husets materielle biografi.

1. **Bevare funktioner og materialer i huset og opgradere eller restaurere dem**
2. **Internt genbrug – bruge egne restmaterialer andre steder i huset**
3. **Eksternt genbrug – aktivt opsøge genbrug fra andre projekter/ markeder [via dba.dk, Marketplace og Facebookgrupper]**
4. **Videreformidling – sælge eller give egne materialer videre [via salg på dba.dk, etc.]**

Praksis 1 [bevaring af eksisterende materialer] og praksis 2 [internt genbrug] forekommer i alle portrætter og udgør den mest udbredte og mindst udfordrende form for genbrug. Praksis 3 [eksternt genbrug] og praksis 4 [videreformidling] er derimod koncentreret hos boligejere med enten stærke idealer, høj materialekompetence eller adgang til tillidsfuld rådgivning og netværk.

“Vinduer og alt fra badeværelset har vi solgt... de gamle spær har vi gemt... de hvidevarer, der ikke passede ind, dem solgte vi også.”

boligejer

BOLIGEJERNES RÅDGIVNINGSTREKANT

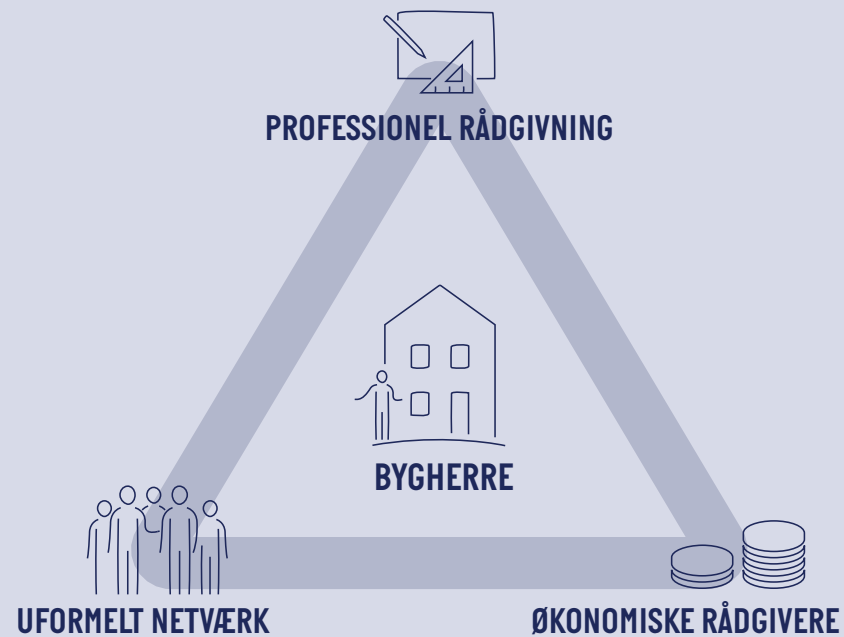
Boligejeren navigerer i et tillids- og rådgivningsøkosystem og påvirkes på forskellig vis af tre rådgivningskilder. På tværs af alle tre rådgivningskilder fungerer tillid som det centrale filter. Det er gennem dette filter, at materialevalgene bliver taget – og ligeledes at det vurderes, om genbrug overhovedet opleves som realistisk.

Håndværkere og entreprenører fungerer i praksis som de vigtigste rådgivere, men tilliden til dem er ofte ambivalent. I flere portrætter følges deres anbefalinger, selv når de strider mod boligejernes egne idealer om genbrug, fordi boligejerne oplever løsningerne som teknisk komplekse og risikofyldte. Genbrug fravælges her ikke aktivt, men glider ud som en utilsigtet konsekvens af rådgivningen.

Hvor tilliden i stedet ligger hos familie, venner eller andre uformelle netværk, bliver genbrug lettere at realisere. I Herning, Lyngby og Frederikssund opstår genbrug primært dér, hvor netværket kan reducere usikkerhed og praktisk risiko. I få tilfælde – som i Hvidovre, Brønshøj og Skanderborg – etablerer boligejerne mere selektive rådgivningsrelationer, hvor tillid bruges strategisk til at åbne materialefeltet for genbrug.

“Der var jeg meget usikker på, hvad der var det rigtige at gøre [ift. isolering]. Jeg snakkede med mange isoleringsfolk om det, men de bliver jo alle sammen betalt af virksomhederne.”

boligejer

- **BYGHERRE**
Boligejeren
Bygherrerollen er ukendt og behæftet med stor usikkerhed for mange
- **UFORMELT NETVÆRK**
Familie og venner med håndværkskompetencer
Ofte den mest tillidsfulde rådgivning. Ofte dér, genbrug bliver muligt.
- **PROFESSIONEL RÅDGIVNING**
Håndværkere, entreprenører og arkitekter
[arkitekter bruges meget sjældent – ofte kun som vernetjeneste].
Her findes faglighed, men også lav tillid, standardløsninger og risiko for at genbrug ikke anbefales.
- **ØKONOMISKE RÅDGIVERE**
Bank og forsikringsselskab
Bestemmer projektets økonomiske rammer og påvirker dermed indirekte materialevalg.

STRATEGISKE OVERVEJELSER OG ANBEFALINGER

1. Gør genbrugsmaterialer nemme at bruge i praksis

Genbrug fravælges sjældent af modvilje – men fordi materialerne skaber friktion [mål passer ikke, tidspres, usikker kvalitet, tvivl om sundhed og sikkerhed].

Udvikl systemer, platforme eller standarder, der gør genbrug lige så driftssikkert som nye materialer. Som fx:

- sikre kvalitetsklasser
- målgaranti/kompatibilitetsinfo
- montagevejledninger og teknisk dokumentation
- let adgang til mængder, mål og stand

2. Styrk tilliden til genbrugsrådgivning

Boligejere følger deres rådgiveres anbefalinger. Hvis rådgivere ikke har erfaring med genbrug, vælger boligejerne det højst sandsynligt heller ikke.

Uddan håndværkere, entreprenører og byggemarkedsansatte i genbrugsmaterialer, så de kan rådgive kvalificeret og trygt.

3. Dyrk husets materielle biografi

Genbrug fungerer bedst, når det passer til husets identitet

Udvikl materialebanker og inspirationskataloger sorteret efter hustype og årti. Det gør det lettere at finde genbrug, der "hører til".

4. Understøt de livsstilsformer, hvor genbrug faktisk kan lykkes

Genbrug blomstrer dér, hvor boligejerne har tid, netværk, kompetencer, gør-det-selv-ressourcer og fleksible tidsplaner.

Design tilbud, der matcher disse livsstilsformer, fx "genbrugspakker", gør-det-selv-services, materialebanker og lokale byttemarkeder.

5. Gør genbrug til det sikre valg – ikke det risikable

Mange boligejere fravælger genbrug, fordi:

- der mangler garanti
- entreprenører, håndværkere og professionelle rådgivere ikke vil stille sig som garant for et genbrugsmateriale eller løsning
- tidsplaner ikke kan holde, hvis materialet ikke passer

Etabler garantiordninger, returordninger og services der tester, kategoriserer og validerer genbrugsmaterialer.

6. Inddrag finansielle aktører

Realkreditinstitutter og forsikringselskaber sætter i praksis rammerne for, hvad der opfattes som økonomisk og risikomæssigt acceptabelt, og har derfor stor betydning for boligejernes valg.

Ved at udvikle fælles kriterier for kvalitet, dokumentation og dækning kan genbrugsmaterialer i højere grad legitimeres og blive et trygt valg i renoveringsprocesser.

ANALYSE

TVÆRGÅENDE ANALYSE

I de otte renoveringsportrætter udfoldes boligejernes renoveringer som en række delopgaver, men også som relationer: Til huset, til håndværkere, til materialer, til tid og til hverdagslivet. Renovering for private boligejere er en måde at bo, leve og forhandle sit forhold til materialer og hjem på.

Renovering indefra og ud

Boligejerne renoverer ikke udefra og ind; de renoverer indefra og ud. Mange bor midt i byggeriet, og huset er aldrig blot et objekt for ombygning, men et rum, der hele tiden skal kunne rumme liv. Det betyder, at idealer om materialer og genbrug må forhandles i en konkret hverdagskontekst.

Nicklas og Amanda i Brønshøj beskriver, hvordan de flyttede ind i et kælderrum for at komme i gang med renoveringen af stueetagen. Renoveringen bliver en intens udveksling mellem dem og huset: de skraber lag af nikotin, vender døre, renser gerigter og følger materialernes spor ind i husets tidligere liv. De vil gerne basere renoveringen på genbrug, men oplever, at materialerne også sætter grænser – især når de kræver tilpasning eller viser sig defekte. Alligevel insisterer de på, at man kan renovere et hus og være bevidst om materialevalg, og deres praksis bliver netop dette: en forhandling mellem værdier og virkelighed.

Andre steder er hverdagen i sig selv styrende. Hos Ditte og Jesper i Lyngby løber renoveringen parallelt med små børn, etapevis omrokering i huset og ønsket om hele tiden at opretholde en minimumsfunktionalitet. Materialevalg træffes ud fra, hvad der kan fungere denne uge, i dette rum og med disse behov. I et badeværelse ender de med en løsning, de ikke synes harmonerer med resten af huset – men det var det, der kunne lade sig gøre i den konkrete livssituation.

Lotte og Jesper i Hvidovre må ligeledes tilpasse renoveringen af huset til hverdagslivet med børn og jobs. De arbejder hårdt og koncentreret for at forene processen med deres idealer om bevidst materialevalg og respekt for huset, men må særligt justere på idealer om genbrug for bl.a. at få køkken og vinduer til at passe ind i rammerne og processen.

Tid og tidsforståelse i renoveringsprocesser

Husrenoverings- og særligt genbrugsparadigmet tager tid at efterleve. Det kræver omtanke og tid til at søge og lade sig inspirere. Dette står i kontrast til en generel opfattelse af renoveringsprocesser, som både af boligejerne og særligt rådgivere og håndværkere skal få til at passe ind i en, ofte presset, tidsplan. Disse to tidsforståelser og -behov står i stærk kontrast til hinanden, og det er ofte sidstnævnte, der vinder, hvilket påvirker muligheden for genbrug og ikke mindst nænsom renovering af et hus med øje for historie og ånd.

Søren og Lotte i Hvidovre beskriver i flere sammenhænge ønsker om at være nænsomme og vælge de gode materialer, gerne genbrugt, men samtidig oplevelsen af at måtte nedprioritere deres ønsker for at få tidsplanen til at holde – både ift. gulvet i sønnens værelse, hvor de endte med klikgulv, og i forbindelse med køkkenet, som de havde et stort ønske om at finde brugt.

Både Jos og Vivi i Brønshøj og Ditte og Jesper i Lyngby fortæller på samme måde om beslutninger, som skal tages hurtigt, hvis ikke man har været fremadskuende nok, og om håndværkere, der i konkrete situationer har behov for at handle hurtigt og tager hurtige beslutninger.

Forventningerne til, hvor hurtigt en renoveringsproces, og ikke mindst konkrete materialevalg skal gå, udfordrer ofte muligheden for at gå genbrugsvejen, der ofte både er mere tidskrævende og kan skabe gnidninger i ibrugtagingsfasen.

Materialer med egen vilje

I alle portræterne er materialerne med til at muliggøre, begrænse, overraske og tvinge beslutninger igennem. Genbrugsmaterialer er ikke passive genstande; de bærer på tidligere liv, mål der ikke passer, rust, slid eller skjulte fejl.

I Roskilde finder Jos og Vivi kompromitterede konstruktioner, lag-på-lag-løsninger og brandbare plader, da vægge og lofter åbnes. Dette styrker deres idé om, at hvis man alligevel åbner huset, må man gøre det grundigt. Materialerne styrer deres strategi: de vælger få, gode materialer og gennearbejdede løsninger, som de kan stå inde for i mange år. Genbrug indgår kun, når det kan bestå en kritisk virkelighedstest – ikke som princip, men som pragmatisk mulighed.

Hos Gunbritt og Peter i Skanderborg træder materialerne frem med en næsten cirkulær kraft. Intet går til spilde, og alt sorteres, sælges eller får en ny funktion. Materialerne er med til at definere renoveringens tempo og rytme: brugte vinduer, mursten og træ indgår i en konstant cirkulation, der gør genbrug til en del af deres hverdagsliv. Her arbejder materialerne med dem, ikke imod dem.

I Brønshøj og Hvidovre derimod oplever boligejerne, hvordan materialer modarbejder dem. En brugt dør passer ikke, en brugt cisterne viser sig defekt og gamle radiatorer kan ikke reddes.

Materialerne gør noget i processen – de skaber friktion, og det er denne friktion, der ofte bliver genbrugsmaterialernes største barriere.

Netværk og kompetencer som struktur for materialevalg

Når boligejerne selv eller gennem netværk har håndværkskompetencer, bliver genbrug mere opnåeligt. Når de ikke har, bliver afhængigheden af håndværkere større – og håndværkere anbefaler sjældent genbrug.

I Herning trækker Jan og Bolette intensivt på et lokalt netværk af familie og naboer med tekniske kompetencer. Netop fordi de selv kan udføre meget og arbejder systematisk, bruger de genbrug hovedsageligt internt: gamle brædder bliver til hegn, vinduesglas gives videre til kreativ brug. Deres materialevalg er styret af robusthed og funktion, og genbrug opstår primært, når det er praktisk – ikke som moralsk ideal.

Hos Betinna og Morten i Frederikssund er genbrug et økonomisk værktøj. De bruger det, når det er billigt og ligetil – som brugte døre eller klinker købt i et stort parti. Men når praksis bliver kompleks, eller når materialerne kræver tidskrævende tilpasning, vælger de nyt. Materialerne skal være "moderne" og vedligeholdelsesfrie, for huset skal ikke opdrage på dem. Renovering for dem er noget, der skal holdes i skak, det er ikke en livsstil.

Husets biografi og materialernes kontinuitet

Mange boligejere orienterer sig mod at bevare de elementer, der "hører til" i huset. Her spiller husets materielle biografi en afgørende rolle.

Hos Sandra og Bjørn i Charlottenlund forsøger de at respektere villaens historiske karakter. De bevarer paneler eller genskaber, stuk og materialer, selv når det er dyrere og mere besværligt, og når de køber nyt, skal det ligne det oprindelige. Deres ideal om bæredygtighed og ønske om genbrug kolliderer dog med praktiske begrænsninger og rådgivning, og genbrug bliver svært at realisere – ikke af mangel på vilje, men fordi materialerne ikke passer ind i det udtryk, som husets historie kræver. Også i Hvidovre er kontinuitet vigtig: originale døre, greb og bygningselementer bevares og får nye funktioner.

Genbrug fungerer bedst, når det allerede er en del af huset. Eksternt genbrug opleves som mere krævende – det skal passe både æstetisk og praktisk, og det gør det sjældent uden kompromiser.

Rådgivning og tillid som afgørende filter

I næsten alle portrætter spiller rådgivning og håndværkerrelationer en enorm rolle. Materialevalg bliver i praksis et resultat af tillid.

Både i Charlottenlund og Lyngby følger de entreprenørens eller håndværkerens anbefalinger, selvom de kunne have ønsket noget andet. Hos Søren og Lotte i Hvidovre fravælger de håndværkere, der ikke deler deres værdier om bevaring og genbrug, og de vælger dem, der kan forstå deres vision.

I Skanderborg har Gunbritt og Peter en rådgiver, de stoler fuldt ud på. Derfor bliver genbrug lettere. I Brønshøj oplever Nicklas, at håndværkere helst vil arbejde hurtigt og med standardmaterialer – og derfor må han gøre meget selv for at realisere sit genbrugsfokus. Tilliden – eller manglen på samme – er strukturerende.

Den primære rådgiverrolle ligger i praksis hos håndværkere, entreprenører og private netværk. Mange boligejere regner med, at håndværkere kan fungere som helhedsorienterede rådgivere, der både kender materialer, følger udviklingen og kan oversætte ønsker til løsninger. Når dette ikke sker, bliver frustrationen tydelig. Nicklas i Brønshøj beskriver, hvordan håndværkere ofte vælger materialer ud fra hastighed og belejlighed – “det bedste er dét, der går hurtigst” – og at det er svært at “påvirke” materialevalget uden at fremstå som en besværlig kunde.

Tilliden til entreprenører er generelt lav. Flere boligejere oplever enten fejl, mangelfuld kvalitet eller direkte mistillid i samarbejdet. I Frederikssund bliver Betinna og Morten fanget i et langstrakt og problemfyldt forløb: dårlig kommunikation, fejlstøbte gulve og

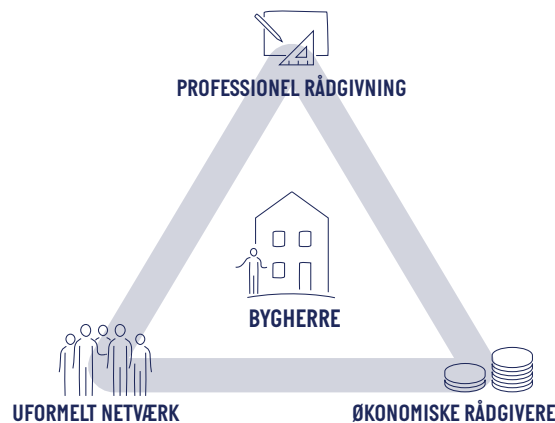
en entreprenør, der ender i konkurs midt i projektet. Erfaringen sætter sig som et aftryk: Herefter foretrækker de at stole på venner, naboer og familie frem for professionelle rådgivere.

I Frederikssund bliver banken en afgørende aktør. Betinna og Morten kan ikke få det nødvendige byggelån i deres første bank og må derfor skifte til en mindre jysk bank, som accepterer projektet. Banken fungerer dermed som økonomisk gatekeeper for renoveringens omfang og valg af løsninger – og dermed også for materialer, inklusive genbrugsmaterialer, som kan virke risikable for långivere.

Forsikrings-selskabet bliver en lige så central aktør for samme par: Lange forhandlinger om dækning, forsinkelse af arbejdet og usikkerhed om finansiering påvirker både tidsplan og materialevalg. Forsikringsdialogen var afgørende for, hvilke materialer der blev valgt – “sikkerhed” og “holdbarhed” blev prioriteret over genbrug.

I Lyngby fungerer fædrene – henholdsvis tømrer og snedker/arkitekt – som et tæt rådgivningsteam, der både udfører og vurderer løsninger. Deres faglige kompetencer erstatter formel rådgivning, og beslutninger flyttes “tættere på køkkenbordet” i dialog med nogen, man kender og stoler på.

I Brønshøj søger Nicklas viden via venner, YouTube og en bekendt elektriker, som kvalitetssikrer hans arbejde. Dette netværk bliver hans primære rådgivningsrum – langt mere end traditionelle professionelle fagpersoner.

RENOVERINGS-PORTRÆTTER

NICKLAS OG AMANDA I BRØNSHØJ

RENOVERING MED GENBRUG SOM STYRENDE FAKTOR

Nicklas og Amanda er stadig i fuld gang med renoveringen af deres bungalow fra 1934. Alt, hvad parret selv har stået for, har de forsøgt at finde genbrugt. Noget er lykkedes bedre end andet, men de er overbevi- ste om, at det kan lade sig gøre at basere en renovering på genbrug, og de arbejder hårdt for at lykkes.

Fakta om boligejere

Husstand: Nicklas, Amanda og et hjemmeboende barn

Alder: Midt 30'erne

Bopæl: Brønshøj

Bolig: Bungalow fra 1934 på 100 m²

Flyttet ind: 2023

Renovering af: Hele stueetagen inkl. køkken og bad

Budget for renoveringen: ca. 500.000 kr.

Baggrund & livsstil

Nicklas og Amanda er et værdidrevet par, der i deres hverdag har stort fokus på at leve ansvarligt – en tilgang der i høj grad også har præget renoveringen af deres hjem. Alt, hvad de har kunnet bevare eller skaffe genbrugt, har de gjort, og det, der er tilgængeligt, tænkes med i løsninger fra start, i stedet for at alt skal anskaffes på ny.

“Jeg har nok haft mindst 50 søge-
agenter på DBA og Marketplace.”

boligejer

Renovering og familieliv

De bor midt i byggeprocessen, hvor renovering bliver et kropsligt og sanseligt arbejde, der folder sig ud mellem børnepasning, pauser og hverdagens rytmer. Renoveringen er ikke et projekt ved siden af deres liv, men selve måden de bor på i perioden.

Tilgang til genbrug og materialer

Genbrugsmaterialer åbner muligheder for at bevare husets karakter, men viser også deres modstand: døre der ikke passer, installationer der fejler, og materialer der kræver tid og kreativitet. Materialerne dikterer, hvilke kompromiser de må acceptere.

Renoveringspraksis

Deres gør-det-selv-kompetencer og netværk af venner med håndværkserfaring gør genbrug muligt selv dér, hvor professionelle ville fravælge det. De lærer undervejs og forfiner deres renoveringspraksisser gennem processen.

Husets biografi

Huset læses gennem lag og spor af tidligere liv. De bevarer detaljer for at videreføre en materiel kontinuitet og oplever renoveringen som en måde at skrive sig ind i husets historie.

Rådgivning

Håndværkerne arbejder efter standardløsninger og tidsoptimering, hvilket gør genbrug vanskeligt. Derfor tager parret selv kontrollen med mange beslutninger og udførelser.

RENOVERINGSPROCESSEN

Gør-det-selv som greb, læring og praksis

Da Nicklas og Amanda overtog huset i Brønshøj, flyttede de direkte ned i et enkelt kælderrum for hurtigt at komme i gang med stueetagen. Huset, et tidligere rygerhjem, havde tunge nikotinlag og en planløsning, der skulle ændres. Allerede fra første dag stod det klart, at processen ville være dybdegående: Vægge blev strippet, installationer gentyænkt, og hverdagen blev levet midt i byggeriet.

Nicklas tog rollen som hovedhåndværker på det meste af forarbejdet, og Amanda spillede også en aktiv rolle i alt fra filtning af vægge til valg af materialer. Parret rev ned, sleb, fjernede lag af maling og tapet og klargjorde installationer med stor hjælp fra venner og familie, som jævnligt kom til arbejdsweekender i huset.

“Vi lavede en aftale om, at det vi kunne selv, det ville vi gerne lave. Ja, og han er sådan en lidt ældre elektriker, så han gider ikke lave det beskidte arbejde [...] Det var et rigtig godt samarbejde.”

boligejer

Hvad der kan gøres selv, gøres selv

En elektriker i netværket lagde den tekniske plan for hele huset og lod Nicklas udføre alt det grove, før han selv kom og etablerede det kritiske el-arbejde. Dette blev en gennemgående model i renoveringen, som særligt Nicklas brugte tid på. De søgte viden blandt professionelle, primært i deres netværk, og andre kanaler som Youtube og bekendte, og lavede derefter så meget som muligt selv. Når der var behov for det, hyrede de professionelle ind for at sikre, at tingene blev lavet korrekt – fx badeværelset, el og ikke mindst da dørhullet i den bærende væg ind til køkkenet skulle udvides.

Genbrug som ideal – og som praktisk udfordring

Genbrug og genanvendelse har været en gennemgående ambition for parret. Særligt Nicklas understreger, at der er så meget, der bliver smidt ud, som er i fin stand, og det blev undervejs i processen en pointe for ham at vise, at man kan renovere et hus og være bevidst om materialevalg og -anskaffelse samtidig.

Nicklas oprettede op til 50 søgeagenter på både DBA og Marketplace i løbet af processen for at finde døre, hvidevarer, køkkenelementer, WS-artikler og byggematerialer. Træværket i huset blev systematisk bevaret; gerigter blev renset for mange lag gammel maling og nikotin, døre blev slebet og i visse tilfælde vendt rundt, brugt i andre rum eller til andre ting, og lister blev tilpasset og genanvendt i hele huset. Meget lykkedes – men genbrug viste sig også uforudsigeligt. En brugt cisterne til badeværelset viste sig defekt i sidste øjeblik, hvilket nødvendiggjorde et køb af en ny. Parret måtte ligeledes opgive ønsket om at genbruge de gamle radiatorer, fordi de ifølge WS'eren havde stået uden vand for længe og muligvis var rustet indeni. Erfaringen gjorde det klart, at visse mere tekniske dele kan være svære at kontrollere og sikre fra genbrug.

Rådgivning i alle retninger – og vanskelige materialevalg

Renoveringsprocessen var præget af til tider komplekse og modstridende råd fra håndværkere, bekendte og byggemarkeder. Særligt valget af væg- og isoleringsmaterialer var en jungle, og her havde parret i høj grad en oplevelse af, at særligt de professionelle havde deres egne agendaer. Cementbaserede produkter blev talt op, fordi de tørrer hurtigt, og særligt kalkmaling oplevedes svært at opspore i god kvalitet. Isoleringsmaterialer var ligeledes komplekse at forstå, og biogene materialer var for mange behæftet med stor usikkerhed, mens "det sikre valg" – som Rockwool – ofte blev valgt pr. automatik eller med skjulte dagsordener.

De får kommission for det, de sælger, uden at de har sagt det. Så der er nogle, der siger det ene, og nogle, der siger det andet. Og så kan man prøve at læse sig frem på internettet, men der er også forskellige holdninger."

boligejer

Både mit indtryk af bygge-marked og håndværkere er, at de helt generelt er fuldstændig ligeglade med materialer. De skal bare have det billigste og hurtigste. Når det handler om håndværkere, så særligt det hurtigste."

boligejer

Både omkring isoleringsproblematikken og andre steder, hvor de har søgt rådgivning hos professionelle, har parret et indtryk af, at de ikke er blevet vejledt fyldestgørende. Særligt hvis man ønsker at prioritere materialer, som er dyrere eller kræver mere arbejde, er det deres oplevelse, at mange håndværkere vil tale imod et sådant valg. Da de skulle pudse vægge op som noget af det første, vidste de ikke, hvad de ved i dag, og de blev rådgivet i et byggemarked til at vælge cementmørtel. Det er de ærgerlige over i dag, hvor de havde ønsket, at nogen havde anbefalet kalkmørtel, som de ønsker at bruge i fremtiden. Dette bidrager generelt til deres oplevelse af, at håndværkere og fagprofessionelle primært varetager deres egne i stedet for boligejerens interesser.

Når idealer møder praktik

Køkkenet blev projektets nok største collage af genbrug. Parret tegnede først køkkenet i IKEA for at få styr på mål og funktioner og brugte derefter den autogenererede indkøbsliste til at jage samtlige materialer brugt. Ved at stykke sammen fra flere sælgere lykkedes det Nicklas at samle et helt IKEA-køkken, præcis som parret ønskede det – med undtagelse af kogepladen. Køkkenøen står i dag som vidne om husets historie, da både gamle køkkenfronter og døre skaber rammen om øen med nye [brugte] skuffeelementer. Resultatet er et unikt køkken, hvor næsten hver del har sin egen historie.

Badeværelset blev et mix af nye og brugte materialer: Sten og badeværelsesmøbler blev købt fra nye, så mængde og størrelse passede. Armaturer, ventilationsanlæg, motor til vinduet og ikke mindst cisterne blev fundet brugt. Håndværkerne roste flere af fundene, som i kvaliteten nogle gange endda overgik nye. Parret søgte ligeledes længe efter brugte vinduer i de rette mål til huset, men måtte erkende, at det enten ville kræve større ændringer i murværket eller kompromiser på funktionalitet. Nye vinduer blev derfor valgt af både tekniske og økonomiske grunde.

Et hjem formet af værdier

Undervejs har parret skullet navigere i modstridende råd, forskellig håndværkerlogik og egne idealer. De har lært, at rådgivning sjældent er neutral, men farvet af vaner og tidspres og er i dag tilfredse med, at de selv har haft mulighed for og ressourcer til at tage de valg, som de har det bedst med. Huset står derfor også i dag som et resultat af hundredvis af velovervejede beslutninger – nogle pragmatiske, de fleste værdidrevne. Renoveringen er langt fra afsluttet, og parret føler sig godt klædt på til at fortsætte processen og videreføre en renoveringsproces med stor materialebevidsthed og masser af gør-det-selv.

MATERIALEHOLDNINGER

Nicklas og Amanda har et stort ønske om at bruge gode, ansvarligt anskaffede materialer, så langt det er muligt. Dette har betydet, at første skridt i processen til enhver tid har været at søge på genbrugte materialer, og det er først, når dette ikke er lykkedes, at de har valgt nye materialer. Dette har fx været tilfældet med vinduerne, som både i funktionalitet, størrelse og mængde ikke var mulige at finde brugt.

Efter både gode og dårlige oplevelser med fx WS-artikler har parret erfaret, at det særligt er synlige og tilpasningsdygtige materialer, som let genbruges, og som de til enhver tid ville lede efter brugt. Selvom parret har oplevet udfordringer med deres brugte hårde hvidevarer, er særligt Nicklas dog ikke i tvivl om, at han nok ville finde noget brugt igen næste gang. Som han selv beskriver:

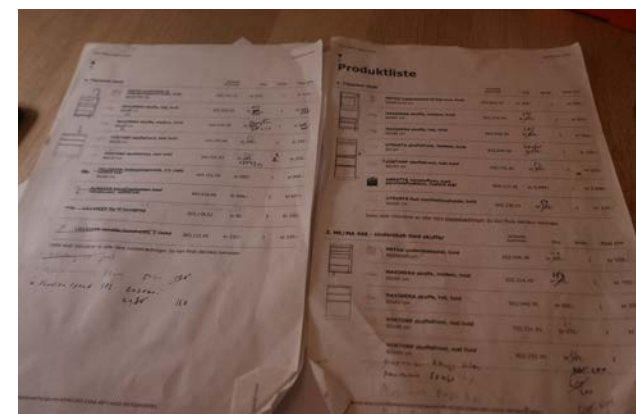
“Jeg ville have det for ubehageligt med at købe nyt. Der findes så meget, der er ubrugt. Det er noget af det nemmeste at finde.”

boligejer

“Vi var heldige, at vi alligevel skulle udvide døren. Og der timede vi det på den måde, at jeg fandt døren, inden jeg murede op. Så jeg kendte størrelsen præcis ned til centimeteren.”

boligejer

Materialeadfærd og værdier

- Jo mere man kan genbruge, jo bedre.
- Generelt skal materialer være god kvalitet og så naturlige som muligt, så indeklima og sikkerhed sikres.
- Genbrug kan godt se nyt ud og fungere lige så godt som nye produkter.

SANDRA OG BJØRN I CHARLOTTENLUND

MED KVALITET OG ÆSTETIK I HØJSÆDET

Sandra og Bjørn har høje krav til æstetik og kvalitet, hvilket er gennemgående i både renovering og indretning af deres villa fra 1903. Med en tilgang der minimerer spild, har de løbende renoveret nødvendige dele af deres hus, men har også beholdt elementer, der stadig holder.

Fakta om boligejere

Husstand: Sandra, Bjørn og hjemmeboende børn

Alder: Begge i 40'erne

Bopæl: Charlottenlund

Bolig: Villa fra 1903 på 183m²

Flyttet ind: 2015

Renovering af: Nye vinduer, tag og hele førstesal inkl. badeværelse

Budget for renoveringen: ca. 2,2 mio. kr.

Baggrund & livsstil

Da familien flyttede ind i villaen i 2015, kom de fra en stor lejlighed med ét børneværelse og et ønske om mere plads, funktionalitet og mulighed for at vokse som familie. Huset havde karakter, historie og potentiale – og blev rammen om et familieliv, hvor både æstetik, bevaring og hverdagsfunktionalitet betyder meget. Familien bruger huset både til privat- og arbejdsliv, og går meget op i kvalitet og autenticitet både i deres hold af huset og i deres hverdagsliv.

Renovering og familieliv

Renoveringen foregår parallelt med et struktureret familieliv, hvor hverdagen skal fungere uden for meget støv og afbræk. Deres prioriteter formes af ønsket om både ro og æstetisk sammenhæng.

Tilgang til genbrug og materialer

Genbrug passer sjældent til den præcision og høje finish, huset kræver. Materialer må understøtte villaens oprindelige karakter, hvilket ofte betyder nyproducerede løsninger i gammel stil.

Renoveringspraksis

De er stærke beslutningstagere, men har begrænset tid og overskud til at forfølge genbrugsspør, der kræver koordinering eller usikker tilpasning. Det praktiske pres skubber dem mod nye materialer. I mødet med skimmelsvamp har prioriteterne også været klare: Nulstilling med nye materialer for at sikre sig mod samme situation senere.

Husets biografi

Villaen betragtes som en historisk ramme, og deres renoveringer handler om at bevare eller genskabe dens identitet. Materialer skal være tro mod det oprindelige udtryk.

Rådgivning

Særligt i mere tekniske sammenhænge vægter entreprenørens anbefalinger tungt, ofte mere end deres egne intentioner. Det er ressourcekrævende og svært at stå imod ofte kortsigtede og økonomisk besparende argumenter.

RENOVERINGSPROCESSEN

Starten på rejsen – materialevalg med udtryk og funktion for øje

Da familien flyttede ind i deres villa i Charlottenlund i 2015, kom de fra en stor lejlighed med ét børneværelse. Ønsket var klart: Mere plads og et hjem, hvor man kunne vokse sammen. Fra begyndelsen var intentionen at renovere med omtanke – ikke kun økonomisk, men også æstetisk og funktionelt.

Sandra og Bjørn havde et stort ønske om at respektere og bevare husets historie og udtryk. Vinduerne i huset var ikke originale og var flere steder rådne og generelt af mindre god kvalitet. For at sikre både holdbarhed og et samlet udtryk valgte de derfor at købe Bøjsø vinduer til hele huset, hvilket var en betydelig udgift, men også et valg, de er tilfredse med i dag.

En uventet udfordring

Efter ca. 10 år i huset gik den ikke længere – taget skulle skiftes. Trods store prisstigninger måtte processen sættes i gang, da der var flere huller i taget. De hyrede en totalentreprenør til både at skifte taget, isolere på ny og ikke mindst lave nyt badeværelse på første sal. I forbindelse med arbejdet på førstesalen opdagede Sandra tilfældigt skimmelsvamp i et af værelserne, og det viste sig hurtigt, at det havde spredt sig på hele etagen. Totalentreprisen blev udvidet, så entreprenøren kunne gå i gang med at udbedre skaderne.

“En overordnet betragtning på et gammelt hus er, at det bare er et evigt langt bekendtskab med renovering... Men jeg synes så også, og det er jo det, jeg tit kan se herude, når folk gør det, når de jo ikke at flytte ind og fornemme husets sjæl, og hvad det er, man egentlig har behov for at gøre...”

boligejer

Idealer, funktion og æstetik

Bæredygtighed fyldte meget i tankerne på Sandra og Bjørn, men i praksis viste det sig vanskeligt at realisere, og, særligt når det kom til de rådne vinduer, det hullede tag og skimmelsvampen, blev funktion og kvalitet prioriteret højere. Det essentielle for dem var i første omgang, at udtrykket passede til huset, og at de materialer, der blev brugt, ville sikre dem, at samme udfordringer ikke ville opstå igen. De besluttede således, at taget skulle bestå af skiferplader, som det originale tag, og badeværelset blev sammensat af nøje udvalgte materialer. Her havde Sandra et ønske om at finde en brugt håndvask, men dimensioner og ønsket udtryk gjorde det til en udfordring, og parret endte med en ny vask.

Forskellige værdigrundlag

Sandra og Bjørn har generelt en opfattelse af, at den entreprenør, som endte med at stå for hele projektet, ikke delte deres udgangspunkt og ønsker om bevaring, kvalitet og et ansvarligt materialeforbrug. Det endte med at spille en stor rolle, at Bjørn har interesse og en smule kendskab til at bygge selv og derudover er detaljeorienteret.

Særligt udbedringen af skimmelangrebet understregede også en forskel i tilgang, som har frustreret parret i løbet af processen. Sandra og Bjørn havde et stort ønske om at bevare høje paneler, stuk og originale døre på førstesalen. Meget træværk var for medtaget til at bevare, og entreprenøren anbefalede at købe det hele på ny i et byggemarked. Parret var vedholdende og brugte efterfølgende både tid og penge på at opstøve stukkatør, som kunne lave en stuk magen til den originale, og en snedker – en 80-årig mand, som var ven af naboen – der kunne lave panelerne. Selvom dette gjorde processen markant dyrere, er de begge glade for, at de stod fast og meget tilfredse med deres indsats, på trods af en ressourcekrævende og udmattende proces.

Men han sagde faktisk til os, at "Det er et fuldstændig sindssygt antal mandetimer, I vil bruge på det [restaurere døre]. Det er billigere for jer, at jeg køber nogle nye døre i Silvan."

boligejer

Oplevelsen var gennemgående. Parret havde et ønske om sammen med entreprenøren at kunne have fokus på ressourceforbrug ift. indkøb af materialemængder og overskudsmaterialer, og særligt Sandra syntes, at det var svært at have en åben dialog om dette. Det var parrets ønske, at fokus ikke udelukkende var på det nemme og billigste, men på kvalitet eller bæredygtighed. Særligt i den tekniske rådgivning omkring skimmelsikring følte de sig taget godt i hånden af entreprenøren, hvor valget endte på skamolplader.

Vigtigheden af god rådgivning

Som beboer i et gammelt hus, bliver man hurtigt klogere. Sandra og Bjørn lærte, at bæredygtige løsninger kræver både viden, tid og penge, og at både udtryk, funktion og kvalitet også spiller en vigtig rolle. I nogle tilfælde måtte de gå på kompromis, og i andre tilfælde lykkedes det at finde løsninger, der forenede idealer med virkelighed. Det krævede både personlige og faglige ressourcer at gå i dialog med deres entreprenør om materialevalg og -bevidsthed. Derfor savner parret bedre adgang til viden og systematisk rådgivning for private boligejere – især for dem, der ønsker at renovere med bæredygtighed og bevaring i fokus.

MATERIALEHOLDNINGER

Materialer er i høj grad styret af ønsket om at bevare husets oprindelige udtryk og samtidig sikre løsninger, der kan holde i mange år. Sandra og Bjørn vælger derfor materialer med en tydelig respekt for husets arkitektur og detaljer – og prioriterer kvalitet og sammenhæng frem for hurtige eller billige genveje. De steder, hvor funktion og risiko vejer tungest, er de ofte endt med nye løsninger: Tag, vinduer og andre kritiske elementer er blevet valgt ud fra levetid, teknisk sikkerhed og muligheden for at matche husets udtryk. Samtidig fylder erfaringerne med fugt og skimmel meget i vurderingerne, og det gør diffusionsåbne og "åndbare" konstruktioner til et vigtigt parameter; både i vægopbygninger og i valg af overfladebehandlinger.

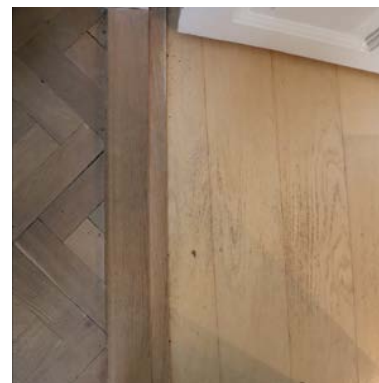
Genbrug har været et ideal i processen, men er også blevet vurderet ift. praktik og funktionalitet. Familien har af flere omgange undersøgt mulighederne for at genanvende eller købe brugt, men har mødt begrænsninger i mål, mængder, tilstand og tid. De synlige materialer – fliser, armaturer og overflader – er udvalgt med stor omhu, fordi de er med til at definere helhedsoplevelsen af hjemmet, og her har kravene til æstetik og kvalitet været højere.

Materialleadfærd og værdier

- Æstetik og respekt for husets udtryk.
- Funktionalitet, særligt ift. sikring mod skimmelsvamp.
- Høje krav til særligt synlige materialer og materialer med en særlig funktion.
- Bæredygtighed fyldte meget i idealerne, men i praksis var det svært at realisere.

“Når man så finder ud af, at taget har huller, så bliver man også interesseret i at det hele er nyt. Sådan, at det trods alt køber én lang tid.”

boligejer

JAN OG BOLETTE I HERNING

MATERIALER, DER HOLDER – OG GENBRUG MED OMTANKE

Jan og Bolette vælger solide, vedligeholdelsesfrie løsninger og genbruger, når det styrker helheden. Hos dem handler materialer om tryghed, robusthed og et hus, der kan stå i årtier.

Fakta om boligejere

Husstand: Jan, Bolette og et hjemmeboende barn

Alder: 40 og 37 år

Bopæl: Herning

Bolig: Parcelhus fra 1970 på 153 m²

Flyttet ind: 2020

Renovering af: Gulve, to nye vinduer, vægge, isolering på loftet, nyt tag, bryggers, nyt køkken, hoveddør og indvendige døre.

Budget for renoveringen: 285.000 kr.

Baggrund & livsstil

Jan og Bolette er begge praktiske, arbejdsomme og vant til at tage fat selv. De har et stærkt lokalt netværk, hvor både familie og naboer spiller en vigtig rolle i renoveringen. For Jan og Bolette handler det om at få tingene gjort ordentligt – og gerne på den mest robuste og langtidsholdbare måde.

“Det skulle bare være vedligeholdelsesfrit... og ikke noget, vi skulle gøre så meget ved.”

boligejer

Renovering og familieliv

Renoveringen er et fælles projekt for familien og nært knyttet til det lokale netværk, hvor naboer og familie træder til. Hverdagen er præget af arbejdsomme rutiner snarere end forhandlinger.

Tilgang til genbrug og materialer

Genbrug integreres især internt: Materialer flyttes, tilpasses og genanvendes, når det er funktionelt. Robusthed, holdbarhed og sikkerhed vægtes højere end æstetiske idealer.

Renoveringspraksis

De arbejder metodisk og med stor selvstændighed, hvilket giver dem kontrol og fleksibilitet. Deres tempo og kompetencer gør renoveringen overskuelig.

Husets biografi

De bevarer det, der kan holde, men uden sentimentalitet. Huset ses som en teknisk struktur, der skal styrkes og fungere langt ud i fremtiden.

Rådgivning

Det lokale netværk og familie er vigtigste kilde til faglig sparring; professionelle rådgivere spiller en mindre rolle.

RENOVERINGSPROCESSEN

“For mig var der også sikkerheden i, at det her bliver udskiftet... Jeg stolede ikke helt på, at den ikke ville skabe problemer på et tidspunkt.”

boligejer

En hård men håbefuld start

Jan og Bolette flyttede i 2020 ind i det klassiske 70'er-hus i Herning, hvor de hurtigt så mulighederne for at skabe et hjem, der passede bedre til deres hverdag og fremtidsplaner. Da Jan og Bolette overtog huset, stod det helt tomt og trængte til fornyelse. De havde tre måneder, før de skulle flytte ind, og da Covid-19 ramte Danmark, fik Bolette pludselig ekstra tid til at være i huset hver dag. Sammen med sin mor brugte hun timevis på at banke puds ned, reparere vægge og vandskure alle rum, så huset fik et rent og ensartet udtryk fra starten. Allerede da de kiggede på huset før købet, havde de deres murerkammerat og begge sæt forældre med ude for at vurdere stand og kvalitet – især de gule mursten, som de havde hørt kunne være porøse i nogle 70'er-huse. Det gav dem tryghed, at huset havde et solidt udgangspunkt.

Åbning af rum og fokus på sikkerhed

Indenfor begyndte de med de store greb: væggen mellem køkken og stue blev væltet, planløsningen i køkken og bryggers blev gen-tænkt, og hele huset fik nye klikgulve. Samtidig besluttede de at skifte al el i huset. De gamle installationer var slidte, og rapporten viste flere anmærkninger. For Jan handlede det om sikkerhed – både i forhold til brand og funktionalitet – og en kammerat, der er elektriker, hjalp dem med at trække alt om. Den gamle hoveddør blev udskiftet af samme grund; en ny, solid dør gav dem en klar følelse af tryghed i hverdagen. To gamle vinduer med blyindfattede mosaikruder blev også taget ud, og glassene foræret til en veninde, der kunne bruge dem kreativt.

Udvendig fornyelse og materialer der holder

Udvendigt fik huset en gennemgribende forvandling. Gavlbeklædningen blev udskiftet med vedligeholdelsesfrie brædder. Forhaven blev ryddet helt og fik et granitstensunderlag, der gjorde indkørslen nem at holde og mere tidssvarende. I baghaven blev hele den gamle hæk fjernet og erstattet af et hegn i komposit, valgt fordi både de og naboerne ønskede noget, der krævede minimal vedligeholdelse. Overskydende komposit blev brugt til nye låger både for at undgå spild og bevare et ensartet udtryk. Loftet blev samtidig renset, og der blev lavet en ny gangbro, hvorunder der blev efterisoleret. En ven hjalp med at rense de gamle fuger i murværket og fylde dem på ny ved håndkraft, hvilket gav et flot og holdbart resultat.

Det dyre tag og de fremtidige projekter

Det gamle tag var slidt, og Jan havde lavet grundig research i måneder: Han sammenlignede priser i byggemarkederne, undersøgte materialeløsninger på hjemmesider og bestilte vareprøver hjem på Steni-plader med solceller. Men prisen var for høj, og valget faldt til sidst på et nyt eternittag – en løsning, som de vurderer, vil holde investeringen hjemme på sigt. Selvom de er færdige med den store etape, ser de renoveringen som et levende projekt: Næste mulige skridt bliver en regnvandsopsamling i den gamle septiktank til toiletskyl, en ny indkørsel, en udestue og en terrassedør fra soveværelset ud i haven. Renovering er for dem ikke en enkelt opgave, men en vedvarende udvikling af det hjem, de regner med at blive i mange år frem.

“Det er ikke, fordi vi ikke vil bruge genbrugsvinduer, men reglerne gør simpelthen, at man ikke rigtig kan.”

boligejer

MATERIALEHOLDNINGER

For Jan og Bolette handler materialer først og fremmest om robusthed, tryghed og langtidsholdbarhed. De vælger løsninger, der kræver så lidt vedligehold som muligt, og som giver dem ro i hverdagen: Vedligeholdelsesfrie brædder, solide døre, nye elinstallationer og et tag, der kan holde i årtier. De går efter materialer, der skaber et ensartet og rent udtryk, og de bryder sig ikke om "alt muligt forskelligt sat sammen". Derfor arbejder de målrettet for at få samme materialelogik til at gå igen i både hus og have.

Genbrug indgår primært, når det skaber sammenhæng eller mening. De gemmer materialer, der kan bruges senere – som de særligt prægede gule mursten og restbrædderne fra tagudskiftningen, som blev til nye hegn og låger. De genbruger gerne, hvis målene passer, og det understøtter en helhed i huset, men de vil ikke presse genbrug ind, hvor kvalitet eller funktion bliver kompromitteret. For Jan og Bolette er den gode løsning den, der holder – og som passer ind i et hus, der både skal være praktisk, trygt og pænt at se på i mange år frem.

“Jeg kan ikke lige have det i mine øjne, at det er sådan alt muligt forskelligt, der er sat sammen på en mærkelig måde.”

boligejer

Materialleadfærd og værdier

- Foretrækker vedligeholdelsesfrie og robuste materialer.
- Går efter langtidsholdbarhed frem for trends.
- Genbruger gerne materialer internt (fx brædder til hegn og mursten), når det er praktisk.
- Materialer skal være funktionelle, lette at holde og sikre i brug.
- Har tillid til gennemprøvede løsninger frem for eksperimenter.
- Vægter praktisk værdi højere end æstetiske idealer.

“Så kunne man jo lige så godt prøve, så vidt muligt, at redde de gamle mursten og så genbruge dem. Også fordi så har de jo stadigvæk ens udtryk hele vejen rundt.”

boligejer

MATERIALEBEVIDSTHED OG REALITETSSANS – EN BALANCE

Søren og Lotte har i løbet af deres renoveringsproces haft stort fokus på at finde rådgivere og materialer, der matcher deres idealer – holdbarhed og bevaring af det, der kan bevares. Mødet med hverdagen, familieliv og økonomi har dog haft en betydning, og selvom de har måttet gå på kompromis med nogen løsninger, er de generelt meget tilfredse med deres valg.

Fakta om boligejere

Husstand: Søren, Lotte og to hjemmeboende børn

Alder: Midt 40'erne

Bopæl: Hvidovre

Bolig: Villa fra 1955 på 179 m²

Flyttet ind: 2014

Renovering af: Kælder, tilbygning, køkken, ny planløsning, badeværelser og entré

Budget for renoveringen: ca. 2.000.000 kr.

Baggrund & livsstil

Både Søren og Lotte har erfaring med byggebranchen og viden om de ressourcer, der lægges i byggeriet. De er derfor bevidste omkring materialer samt bevaring og genbrug, men balancerer også dette med både praktiske og økonomiske perspektiver.

Renovering og familieliv

Børnefamilielivet sætter tempo og begrænsninger. Renoveringen må hele tiden vige for praktiske behov, og løsninger opstår ofte som kompromiser, fordi beslutninger tages sent i processen.

Tilgang til genbrug og materialer

Genbrug kræver tid, tilpasning og opmærksomhed – ressourcer der sjældent er til rådighed. Derfor bliver det kun valgt, når det allerede findes i huset eller let kan tilpasses, og særligt mindre materialer som greb, detaljer m.m. inddrages aktivt.

Renoveringspraksis

De ønsker at bevare mest muligt, men må konstant balancere mellem idealer, økonomi og det, der er realistisk i hverdagen.

Husets biografi

Bevaringslogikken er stærk: Originale elementer får nyt liv og omformes, fordi de er en del af husets identitet.

Rådgivning

De finder håndværkere, der deler deres værdier. Rådgivningen vælges aktivt og relationelt.

RENOVERINGSPROCESSEN

En indflytning præget af maling og hurtige løsninger

Da Søren og Lotte overtog huset i 2014, var de klar over, at det ville kræve både fantasi og håndelag at forvandle det tidligere butikslokale og værksted til en integreret del af deres nye hjem. De blev tiltrukket af den gedigne murstensbygning fra 1950'erne – et hus, hvor kvaliteten i konstruktionerne stadig stod stærkt, selvom overfladerne var slidte og rummene prægede af både brug og erhverv. Med et lille barn og en forestående fødsel var det afgørende at skabe beboelighed hurtigt, men samtidig lægge en plan for en helhedsrenovering, der både respekterede husets historie og familiens værdier om genbrug og holdbarhed.

De første uger blev et kapløb mod tiden. Et beboeligt hjem blev skabt på få uger, mens de større projekter blev efterladt til næste etape. Allerede her tog de dog en beslutning om at bevare de mange indbyggede skabe, som stod originale i huset, og gulvene, som under div. tæpper havde sømhuller og andre tegn på deres lange levetid.

“Vi fandt en, som vi sparrede med, og så endte vi med ikke at bruge ham, desværre. Det var bl.a. fordi vi havde en følelse af, at han var lidt træt af os allerede. Hans tålmodighed var ikke helt til vores tempo.”

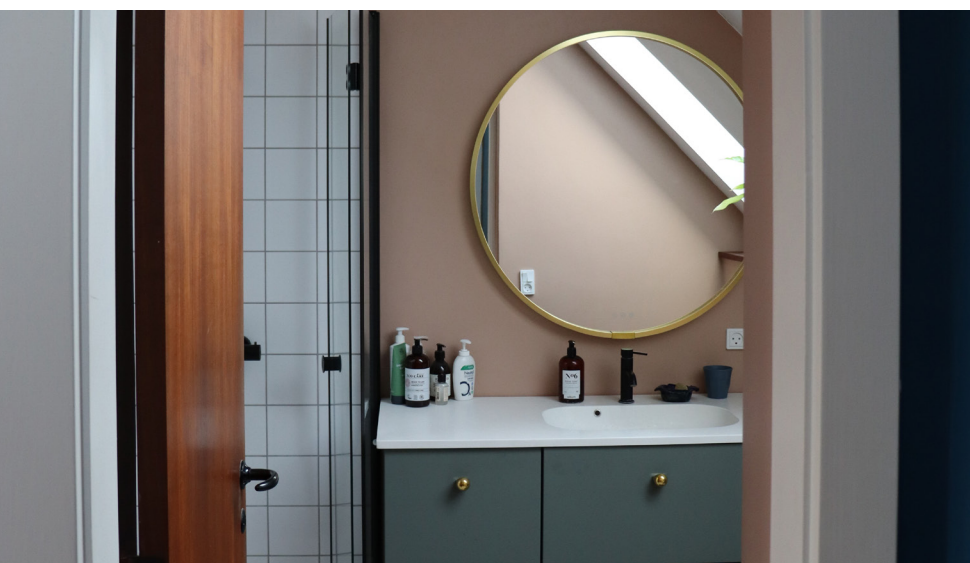
boligejer

Egen projektering og kontrol

Søren og Lotte har gennem deres arbejdsliv stiftet bekendtskab med større bygge- og renoveringsprojekter, og der var derfor ingen tvivl for dem om, at de selv ville projektere renoveringen af huset. Processen startede med kælderen, hvor alle installationer skulle moderniseres, og der skulle derudover tages fat i gulvkonstruktion, dræn og rørføring. Målet var klart: At modernisere og opdatere huset til familiens standarder og behov.

Af både økonomiske og værdibaserede årsager ønskede parret at bevare så meget som muligt i huset, og her var bl.a. el-systemet et projekt, som medførte dialog med flere forskellige elektrikere. Efter dialog med en elektriker, som ønskede at rive alt ud og starte helt forfra, fandt de en, der var med på at bevare og genbruge så meget som muligt. De var heldige – de fandt en lille, lokal elektriker, som de sidenhen har brugt flere gange, og som udover at have genbrugt store dele af el-systemet også har leveret familiens køkkenlamper – en håndfuld gamle Munkegaard lamper, som han havde haft liggende længe og selv istandsatte inden montering.

Ombygningen af butiksdelen – visionen bliver konkret

Hovedambitionen med renoveringen af huset var at integrere det gamle butikslokale med boligen og skabe et stort køkken-alrum. Det krævede åbning mellem de to bygninger, ombygning af spær og en løsning på forskellen i etageniveau. Taget skulle ordnes, og rummet skulle have ny identitet. Parret ønskede egentlig et brugt køkken, men kombinationen af mål, funktion og tidspress gjorde det urealistisk. Det endte derfor med et nyt køkken – et valg, de er tilfredse med, men stadig kan ærgre sig lidt over i dag.

De arbejdede længe med skitser og dimensionering og var ligeledes grundige i deres rekruttering af håndværkere. De valgte nogen, som forstod og delte deres ambition om at bevare. Det lykkedes dem bl.a. at finde en murer, som ville understryge og efterisolere i tagrummet og således levetidsforlænge det gamle tegltag, i stedet for at lægge nyt tag.

Materialevalg mellem idealer og praktik

Undervejs i projektet blev det tydeligt for Søren og Lotte, hvor vanskeligt det er at navigere i bæredygtige materialer. Mange produkter manglede EPD'er, og dialog med håndværkere viste, hvor meget rådgivning hviler på vaner og prislogikker. Parret mærkede tydeligt, at det kræver tid at opsøge, vælge og implementere de mest miljøvenlige løsninger – tid, som hverdagen ikke altid gav. I indretningen af den yngste søns værelse i det gamle køkken endte de med at lægge klikgulv, fordi de havde brug for en hurtig og let løsning, der kunne gøre det muligt for ham at flytte ud af deleværelset med sin bror.

De undersøgte muligheden for Søuld til lofterne, men prisen gjorde materialet uopnåeligt. I stedet valgte de den mest bæredygtige version af Troldekt – både for akustik og for indeklimaets skyld. Den gamle dør til viktualierummet blev bevaret, og flere løsninger blev valgt ud fra princippet om at passe ind i husets oprindelige ånd. De ledte derudover efter en brugt terrassedør, som kunne sættes i ved køkkenet, men endte med at købe nye, store vinduer, da det ikke lykkedes dem at finde præcis det, de ønskede sig.

Generelt kan man sige, at hele tagprojektet har været med tanke på levetidsforlængelse. Vi ved jo godt, at på et eller andet tidspunkt, så bliver de tegl jo gamle. Men vi tænker, at de kan holde 20 år endnu.”

boligejer

“Jeg gad vildt godt, at vi havde brugt mere bæredygtig maling og mere bæredygtige grundmaterialer. Men igen, så bliver det jo sådan en ting, man skal skrive meget specifikt, og som kan være med til at gøre priserne højere, hvis det er entreprenørerne, der skal finde det.”

boligejer

Et hus, der udvikler sig i takt med familien

Renoveringen står ikke stille. Næste projekt er kontoret – et rum, hvor de med deres mange erfaringer nu har ambitioner om endnu mere bevidste materialevalg. Renoveringsprocessen har været lang, kompleks og krævende, men har også styrket parrets blik for kvalitet, bevaring og meningsfuld brug af materialer, og de arbejder videre med samme ønske om kvalitet, bæredygtighed og respekt for husets ånd, og med mod på at bruge ressourcer på at tage bæredygtige og ansvarlige beslutninger.

MATERIALEHOLDNINGER

For Søren og Lotte er genbrug og bæredygtighed første orienteringspunkt, men altid afvejet mod funktion, indeklima og det levede familieliv. De har arbejdet bevidst med at levetidsforlænge det, der allerede var af god kvalitet – fx ved at bevare tag og eksisterende elementer, når det kunne betale sig på lang sigt – og de har løbende forsøgt at bevare detaljer som referencer, fx greb, døre og lager af mursten til senere brug. Samtidig oplever de, at bæredygtige valg kan være en jungle, hvor dokumentation, vaner i branchen og pris hurtigt bliver styrende – og hvor bæredygtige alternativer kan blive fravalgt, hvis de er for dyre eller ressourcer til selv at finde dem. I praksis vælger de derfor materialer, der både kan holde og fungere i hverdagen: De prioriterer løsninger, der passer til husets tid, og som løser konkrete behov som akustik samt robuste overflader. Når genbrug er muligt, tager de det gerne ind – lamper, armaturer, rester, maling og byggematerialer via netværk – men de er også realistiske: jo strammere tidsplan og jo mere specifikt et produkt skal være, desto sværere er det at få genbrug til at lykkes uden at gå på kompromis med kvalitet og driftssikkerhed.

“Køkkener, der bliver skiftet hvert syvende år, det er jo helt sindssygt. Man kan købe dem for ingen penge på DBA. Det var også derfor, vi brugte noget krudt på faktisk at kigge efter køkkener. Fordi det er jo virkelig vildt, hvad der nogle gange bliver lagt ud.”

boligejer

Materialeadfærd og værdier

- Genbrug og bæredygtighed som første orienteringsparameter.
- Ønske om at levetidsforlænge i så høj grad, som muligt.
- Æstetik og funktionalitet – det skal passe til huset og behov.
- De gode historier betyder noget, og de er særligt knyttet til de ting, som er fundet af lidt alternative veje.

DITTE OG JESPER I LYNGBY

FAMILIEHUSET – OM ØKONOMISKE OG ÆSTETISKE VALG

Ditte og Jesper flyttede ind i deres 50'er villa i 2019 med tre små børn og gik direkte i gang med renovere. Processen har været karakteriseret ved gør-det-selv og økonomiske hensyn balanceret med ønsker om æstetik og materialer med lang holdbarhed.

Fakta om boligejere

Husstand: Ditte, Jesper og hjemmeboende børn

Alder: Begge 41 år

Bopæl: Lyngby

Bolig: Villa fra 1963 på 243 m²

Flyttet ind: 2019

Renovering af: Stueetagen inkl. gulve, køkken, planløsning, badeværelser og første sal gulve, vinduer, badeværelse

Budget for renoveringen: –

Baggrund & livsstil

Ditte og Jesper er begge ingeniører og har håndværkere i deres nære familie, hvilket har været en stor årsag til, at de har givet sig i kast med renoveringsprojektet, som de i høj grad selv har udført. En hverdag med fire børn sætter krav til effektivitet og funktion, og sammen med en stærk æstetisk sans har særligt behovet for at få hverdagen til at hænge sammen midt i renovering været et styrende princip.

Renovering og familieliv

Renoveringen foregår i etaper for at opretholde funktionalitet midt i børnefamilielivet. Valg tages på kort sigt ud fra, hvad der kan lade sig gøre nu.

Tilgang til genbrug og materialer

Nye materialer vælges for driftssikkerhedens skyld – og fordi tiden ikke tillader eksperimenter med usikre genbrugsløsninger.

Renoveringspraksis

Hverdagslivets rytmer styrer proces og prioriteringer. Renoveringen må passe ind som endnu en opgave blandt mange, og den skal være effektiv hele vejen igennem.

Husets biografi

De bevarer gulve, træværk og grundkonstruktioner, hvor det praktisk giver mening, men har ingen ambition om historisk autenticitet.

Rådgivning

Familien – særligt fædre med håndværkserfaring – er afgørende. Deres faglighed bliver styrende for proces og muligheder.

RENOVERINGSPROCESSEN

At flytte ind i et projekt – og gøre huset beboeligt i etaper

Ditte og Jesper overtog huset i august 2019 velvidende, at det ikke "bare" krævede en opfriskning. Strategien blev derfor etapevis: Først stueplan, mens familien boede ovenpå – og senere førstesalen. Det var i høj grad en øvelse, der blev planlagt ud fra praktisk og nødvendighed; der skulle altid være et sted at sove, et sted at vaske tøj og en måde at få hverdagen til at fungere med børn i huset.

Renoveringen var mulig, fordi holdet var tæt på, og fordi meget blev gjort selv: Jespers far er tømrer, og Dittes far snedker og arkitekt, og Jesper har interesse og erfaring fra tidligere med at renovere hus. De tre udgjorde det udførende kernehold, mens Ditte tegnede op og tænkte materialer og udtryk. Dertil kom håndværkere via fædrenes netværk: WS, elektriker, murer og malere. Det gav tryk at kunne ringe til nogen, man kendte – især fordi de også havde hørt nok skrækhistorier til, at "tilfældig håndværker" føltes som en risiko. Samtidig flyttede de beslutningerne tættere på køkkenbordet: Rådgivning var hele tiden til stede, selvom der ikke altid var enighed særligt i materialevalg.

“Nogle syntes bare, at vi skulle skifte alle dørene ud ovenpå. Og jeg sagde nej. ‘Jamen du kan få en helt ny dør for 300 kr.’ Bare nej tak.”

boligejer

Den store tur

Stueetagen i huset skulle have den helt store tur. Der lå slagter under hele gulvet, og begge vidste, at dette både af praktiske og forsikringsmæssige årsager ville skabe problemer, hvorfor de gravede det hele ud og lagde ny isolering og gulvarme samt sildebensparket i eg. Køkkenet, der var lukket af og gemt væk, skulle åbnes op og blive en del af det nye køkken-alrum, og her skulle der ikke gås på kompromis – et eksklusivt snedkerkøkken blev bestilt og konstrueret i ét langt stykke og står i dag som en essentiel del af det store fællesrum.

Vinduerne i huset var originale og både slidte og ineffektive, og parret besluttede at udskifte samtlige vinduer i huset. Radiatorer blev fjernet, og det blev muligt at fylde en hel væg med gulv-til-

loft- vinduesparti og terrassedør. Badeværelserne fungerede, selvom de var slidte, og det var derfor i første omgang badeværelset på første sal, der stod for tur. Her blev terazzofliser valgt hurtigt og uden for meget overvejelse om det samlede udtryk, fordi hverdagen krævede det. En regnefejl fra murerens side medførte derudover, at gulvet endte højere end planlagt – og fordi toiletet var monteret ud fra en anden højde, sidder det nu mærkbart lavere i forhold til gulvet. Det er ikke noget, man river op for. Men det er en konstant påmindelse om, hvad der sker, når beslutninger skal tages hurtigt, og når processer ikke kan samles, fordi huset skal fungere undervejs. Det blev også et argument for, at senere løsninger i stueetagen skulle tænkes igennem fra start.

Når rådgivning trækker i flere retninger: Hurtigt og nyt vs. tro mod huset

Et gennemgående spændingsfelt i processen var forskellen i blik på kvalitet og funktionalitet. I det lille kernehold bestående af Ditte, Jesper og begges fædre var der til tider forskellige holdninger til materialer – nogle prioriterede nye produkter, som også ofte var billigere at skaffe, mens andre, særligt Ditte, havde et andet fokus: Helhed, ro, husets tidsånd – og den der mavepine ved at se et 60'er-hus miste sin ånd ved brug af materialer, der ikke hører til. I praksis blev renoveringen derfor en løbende forhandling: Nogle elementer, som de sorte, indendørs vinduesrammer, blev der insisteret på, og meget af det mere tekniske fik de enkelte håndværkere lov til selv at kontrollere.

Hvis én fagperson står som en positiv nøglefigur, er det gulvmanden. Han blev anbefalet af fædrene og gik til gulvet på første sal med en næsten religiøs seriøsitet: Han vurderede, forklarede og overbeviste dem om, at gulvet var værd at bevare, selvom det ikke var hæftet ordentligt, og selvom der var flere mindre vandskader ved vinduerne. Det blev et konkret eksempel på, hvordan en rådgiver kan flytte en beslutning fra det mest oplagte til det rigtige: Ikke udskiftning, men restaurering – fordi materialet faktisk kunne holde, og fordi det havde en tykkelse og kvalitet, man ikke bare får igen. Sejren oplevedes både økonomisk og æstetisk: Huset beholdt noget af sin tyngde og historie, og gulvet er i dag en af de historier, som Ditte fremhæver, når hun fortæller om processen.

“Vi overvejede kort, om man skulle få lagt det samme gulv ovenpå, men gulvmanden sagde bare: ‘Prøv at høre, det her gulv, det kan I nærmest ikke slå i stykker’. Og så har han bare kørt det i mål.”

boligejer

Genbrug og bevaring inden for rammerne

I huset i Lyngby fylder idealer om at ramme et eksisterende udtryk og husets ånd samt praktik og økonomi meget. Derfor har bæredygtighed for Ditte og Jesper i højere grad handlet om at bevare det, de kunne, og sørge for, at det nye, de har lavet, er holdbart og af gode, betalbare materialer. Da en gammel badeværelsestilbygning skulle beklædes med mursten og isoleres, fandt Ditte fx lignende mursten fra et hus, der skulle rives ned, på DBA, for at matche mønsteret og farven. Den omfattende renovering, som huset har gennemgået, har dog medført, at der ofte har været behov for store mængder ens materialer, og her bliver genbrug en udfordring; det er svært at finde 80 m² terrassefliser i rette format og nuance, og det bliver endnu sværere, hvis det er noget, der skal findes midt i en travl hverdag som børnefamilie. Derfor er bæredygtighed for Ditte og Jesper tæt koblet til holdbarhed, stilrenhed og at undgå spild – snarere end CO2 regnskab og genbrug for enhver pris.

MATERIALEHOLDNINGER

Ditte og Jesper har i deres materialevalg generelt været styret af en pragmatisk kombination af faglig viden, æstetisk stringens, økonomi og praktik. Hvis det har givet mening, har de prioriteret at bevare eller levetidsforlænge – som gulvene på første sal – men de har ligeledes haft krav til både udtryk, holdbarhed og stand og har prioriteret dette for at skabe et hjem, som kan holde i mange år og passer til deres ønsker og behov. Vinduerne blev valgt som nye, fordi de originale var slidte og ineffektive, og fordi tæthed, funktion og et ensartet udtryk var vigtigere end at jagte en genbrugsløsning, der kunne være svær at få til at passe.

Samtidig viser processen, at de lader dygtige fagfolk påvirke deres valg, når rådgivningen er konkret og respektfuld over for det eksisterende – som gulvmandens argumenter for at restaurere frem for at udskifte. Genbrug er derfor ikke et princip for enhver pris, men noget der bruges målrettet, hvor det kan give mening og kvalitet, fx når materialer kan matche det eksisterende, eller når mindre komponenter kan findes uden at skabe usikkerhed.

Materialeadfærd og værdier

- Pragmatisk, respektfuldt og fagligt funderet: Materialer skal være holdbare, teknisk robuste og bidrage til husets udtryk og karakter.
- Gode og velfungerende materialer skal bevares fx gulve på første sal.
- Nyt holder længere. Når der er blevet skiftet ud, er der primært blevet brugt nye materialer for at sikre effektivitet og holdbarhed.

“ Vi har egentlig bare hørt efter, hvad de sagde, og hvad de anbefalede. Vi har ikke haft fokus på, om det var kalk- eller økologisk maling eller noget. ”

boligejer

JOS OG VIVI I ROSKILDE

KVALITETSMATERIALER, DER HOLDER OG SKABER VÆRDI

I Roskilde bliver renovering en disciplin i at gøre tingene grundigt én gang. Familien styrer processen med få, bevidste materialer, høj kontrol med installationer og en tydelig idé om, hvad der føles "rigtigt" – teknisk, æstetisk og mentalt.

Fakta om boligejere

Husstand: Jos og Vivi

Alder: Midt 50'erne

Bopæl: Roskilde

Bolig: Hus fra 1902 på 138 m²

Flyttet ind: 2021

Renovering af: Totalrenovering inkl. ny planløsning og udvidet med ca. 21 m² og fire kviste

Budget for renoveringen: Ca. 3,5–4 mio. kr.

Baggrund & livsstil

Jos og Vivi købte huset i 2021 og flyttede ind med det samme, mens de planlagde en større ombygning. Vivi arbejder hjemmefra, og Jos har mange års erfaring fra byggebranchen. Sammenlagt med erfaring fra en tidligere renovering havde parret mange ideer og ønsker for renoveringen af huset. De har en tydelig æstetisk orientering og har fokus på få, simple materialer, og gode, praktiske løsninger, og selvom de måtte vente på byggetilladelser fra kommunen pga. husets bevaringsværdi, var de enige om, at det ville være indsatsen værd.

Renovering og familieliv

Renoveringen ses som en investering i huset, hvor sundhed og stabilitet prioriteres over hurtige løsninger. Arbejdet planlægges minutløst.

Tilgang til genbrug og materialer

Materialerne skal være teknisk pålidelige og sikre. Få, gode materialer prioriteres. Genbrug overvejes kun i sammenhænge, hvor det har en æstetisk funktion og ikke i byggetekniske dele af processen. Hvis det skulle inddrages, skulle kvaliteten kunne verificeres og løsningen være driftssikker.

Renoveringspraksis

Jos driver processen med et stærkt overblik, der sikrer orden i både logistik og kvalitet. Det giver mulighed for høje standarder.

Husets biografi

De ønsker at bringe huset tilbage til "sig selv" – ikke nødvendigvis nyt, men rigtigt i forhold til dets identitet og struktur.

Rådgivning

Arkitekt og entreprenør er centrale og giver faglig tyngde til parrets beslutninger.

RENOVERINGSPROCESSEN

“Der var sådan lidt halve løsninger [da de flyttede ind i huset, red.]. Der var et træloft med bjælker, men bjælkerne var malet sorte, og så var der et hvidt træloft imellem. Der var ikke noget originalt i det. Det var sådan lidt falsk det hele.”

boligejer

Erfaring fra tidligere renoveringsprojekt gav pote

Jos og Vivi købte deres hus fra 1902 i 2021 og flyttede ind med det samme, mens de planlagde en større renovering af deres bevaringsværdige hus. Før der overhovedet kom håndværkere på adressen, blev processen formet af ventetid og dokumentationskrav. Byggetilladelsen trak ud, og kommunens krav til “fyldstgørende materiale” kunne flytte sig undervejs. Det gjorde planlægningen til en disciplin i sig selv: jo mere præcist projektet kunne beskrives på papir, desto større chance var der for fremdrift. Allerede her blev renoveringen et spørgsmål om at holde retning – også når myndighederne gav modstand. Heldigvis følte parret sig godt klædt på – Jos har arbejdet som entreprenør og bygherre i mange år og kender derfor byggeprocesser indgående, og parret renoverede ligeledes deres forrige bolig, som også var bevaringsværdig.

Jos og Vivi valgte hurtigt at få en arkitekt tilknyttet, da de vidste, at de både ønskede ændret planløsning, og stringens i udtryk og materialevalg. Parret havde mange ideer og tanker, som skulle oversættes til tegninger, opbygninger og materialebeskrivelser, der både kunne fungere i dialogen med myndighederne og med entreprenøren. Det gav parret et fagligt fundament at justere ud fra, når virkeligheden på pladsen senere tvang valg frem.

Når man åbner et gammelt hus, åbner man også historien

Da renoveringen først gik i gang, bekræftede huset hurtigt en klassisk erfaring: Når man piller, finder man mere. Bag synlige overflader dukkede lag op, som var lavet for at få huset til at se pænt ud, men uden tanke for helheden. Installationszoner havde fx erstattet egentlig isolering flere steder, og laminat og plastikmaterialer efterlignede og gjorde udtrykket falsk. Parret brugte dette som argument for konsekvens: hvis man alligevel åbner vægge, gulve og loft, skal man gøre det ordentligt – ellers respekterer man ikke husets arv, og man risikerer at bygge nye halvløsninger ind i huset.

For Jos og Vivi har det haft stor betydning at respektere husets historie ved særligt at sikre, at de materialer, der er blevet brugt, har været ordentlige. Selve udtrykket indvendigt er blevet opgraderet og moderniseret ift. husets tid, men materialer som træ og mikrocement i gulv og trappe er gennemgående og bidrager til et rent udtryk. Også indeni vægge er alt blevet gennemtænkt, og isoleringsmaterialer er primært udvalgt for at sikre mod fugt i gulv – polystyrenisolering – og være pladsbesparende og effektivt i væggene – Kingspan.

Tilpassede løsninger

Tagtegl og vinduer blev også udskiftet, selvom de var relativt nye i forhold til huset. Her har Jos særligt haft et ideal om at gøre alt ordentligt, når man endelig var i gang, og sikre en kvalitet og holdbarhed i det, der blev lavet. De tegl, der var benyttet ifm. de tidligere ejeres renovering var af dårlig kvalitet og er blevet udskiftet med bedre, nyproducerede tegl. Vinduerne blev bestilt fra Velfac til hele huset, både stue og førstesal, med særligt fokus på lydisolering ud til gaden, som huset ligger meget tæt på. Parret ønskede egentlig vedligeholdelsesfri træ/alu vinduer, men grundet husets bevaringsværdi blev de pålagt at bruge trævinduer. Dette kræver mere vedligehold, end de havde ønsket, men er også accepteret som en del af det at købe et bevaringsværdigt hus.

Førstesalen undergik en stor transformation med nye kviste og en ny værelsesfordeling. I den forbindelse havde parret interesse i at bevare de originale tagspær, der stadig prydede konstruktionen, men her ramte virkeligheden også. Der var råd i flere af dem, og der var under alle omstændigheder behov for at supplere med nye grundet de nye kviste og uregelmæssig placering. Løsningen blev derfor nye spær hele vejen. Det lykkedes dog parret at beholde et par af de gamle spær og skære dem til, så de ses i loftet i de mindre værelser – dog uden en reel funktion, men stadig som et levn fra husets historie.

Ja, der var teglsten, men det var jo de billigste af dem, man kan købe. Det hus, man egentlig gerne ville understøtte, det trak man hen i en retning, hvor det blev mere og mere falsk.”

boligejer

Et nøje udvalgt team

På udførelsessiden valgte Jos og Vivi en entreprenør, som også havde renoveret et af nabohusene, netop fordi de ønskede en samarbejdspartner, der forstod hustypen og kunne se logikken i et samlet greb. Det krævede tillid og en entreprenør, der kunne rumme, at parret også selv tog ansvar for væsentlige dele af projektet. De valgte nemlig at hente både elektriker og VVS'er ind i starten af processen gennem et tidligere tilbud på renovering af huset. Dette handlede både om pris – den nye entreprenør kunne ikke matche det tidligere tilbud – og om, at Jos ønskede ekstra nærhed og kontrol med disse projekter, som ud fra hans erfaring ofte er dem, der skaber størst udfordringer.

Det var et stort opmærksomhedspunkt for Jos at sikre en god dialog ikke kun med entreprenøren, men med alle de håndværkere, som reelt udførte renoveringen. Han vidste, grundet hans egen erfaring, at den dialog, man har med entreprenøren ikke altid videregives 1:1 til de udførende håndværkere, og at det tit er i denne manglende overlevering, at fejl sker. Derfor havde han stort fokus på at opbygge en god dialog og relation med håndværkerne i huset generelt, og særligt ift. installationer, som han selv var meget inde over.

Uforudsete fund – og evnen til at vende dem til forbedringer

Som i mange gamle huse kom der overraskelser, som ikke kunne forudses på tegninger. Et eksempel var en gesims, der faldt ned, fordi en rem bag var rådnen. I stedet for at placere skyld valgte familien at bruge situationen strategisk: når noget alligevel skal bygges op igen, kan man lige så godt rette skævheder og forbedre helheden. Den tilgang blev et kendetegn for deres proces: udfordringer blev ikke bare problemer, men muligheder for at bygge ”rigtigt” – og skabe et mere stabilt udgangspunkt for resten.

Da projektet stod færdigt, var den største sejr ikke én enkelt løsning, men helheden. Målet var ikke at lave huset om til noget helt andet, men at få det til at ligne det, det er – bare pænere, mere komfortabelt og teknisk opgraderet. Med isolering, ventilation, nye installationer og en mere velfungerende planløsning står huset nu som et hjem, hvor valgene kan forklares og forsvares ud fra praktiske, funktionelle og æstetiske principper. Det er i sidste ende parrets vigtigste pejlemærke: at de kan bo i huset med ro – også med viden om alt det, man ikke kan se.

MATERIALEHOLDNINGER

Materialer er for Jos og Vivi et spørgsmål om integritet. De ønsker ikke et hjem, hvor overfladerne ser "rigtige" ud, mens konstruktionen føles som et kompromis. Derfor arbejder de med en tydelig materialestrategi: færre materialetyper, større ro – og et generelt fravalg af plastbaserede og "falske" løsninger, som de ikke kan holde ud at leve med over tid.

Samtidig er materialevalgene tæt knyttet til energiløft og vedligehold. Huset er opgraderet, og der er etableret mekanisk ventilation med varmegenvinding. Et centralt eksempel er isoleringsvalgene, hvor de har prioriteret pladsoptimering og funktion: De vælger effektive isoleringsløsninger (bl.a. for at spare tykkelse i vægge og bevare plads), selvom de åbent reflekterer over, at den mest effektive løsning ikke nødvendigvis er den mest bæredygtige. For dem er bæredygtighed derfor en helhed: Hvad man bevarer, hvor længe løsningen holder, hvordan energiforbruget ændres, og om huset fungerer godt.

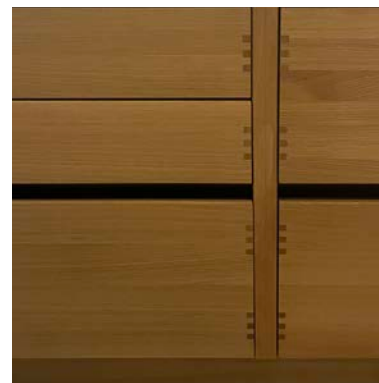
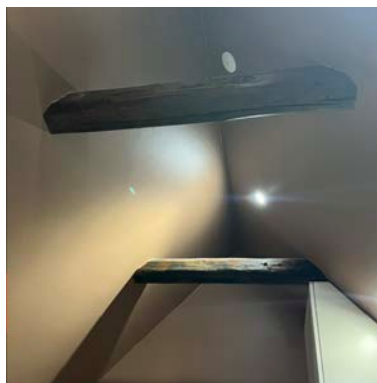
Genbrug indgår som et ideal, men kun når det kan bære en kritisk virkelighedstest. De har fundet mindre dele (som greb) via genbrugskanaler, men de peger også på barrierer: Pris, manglende garanti, usikker kvalitet og problemer med mængder og præcision. Særligt når elementer er kritiske for funktion og levetid, vil de hellere vælge nyt end at tage en risiko, der senere bliver dyrere – økonomisk og mentalt. Derfor bliver deres bæredygtighedsbegreb også praktisk: Hellere en ny løsning, der holder og kan forsvares, end en genbrugsløsning, der hurtigt skal erstattes, og som er behæftet med usikkerheder.

Ja, fx gulvet, det kan man jo få i laminat. Men det, at man ved, at der kun er en overflade, og så er der plastik for resten, det er jo ikke til at holde ud. I min verden i hvert fald. De gamle laminatgulve, de klapper også. Det er jo simpelthen lyden af falskhed."

boligejer

Materialeadfærd og værdier

- Få, gode materialer. Færre materialetyper giver ro i huset: Visuelt, funktionelt og i vedligehold.
- Kvalitet forbindes med ærlighed i materialer og konstruktioner, og materialer eller løsninger, der foregiver at være noget, de ikke er, fx laminat eller plastic, undgås i høj grad.

GUNBRITT OG PETER I SKANDERBORG

NÅR MATERIALER FÅR NYE LIV – OG INTET GÅR TIL SPILDE

Gunbritt og Peter bygger på en cirkulær tankegang, hvor genbrug er både drivkraft, glæde og princip. Fra tagsten til køkkenlåger: Alt sorteres, sælges og får et nyt formål.

Fakta om boligejere

Husstand: Gunbritt, Peter og to hjemmeboende børn

Alder: Begge 46 år

Bopæl: Forstad til Skanderborg

Bolig: Parcelhus fra 1974 på 115 m²

Flyttet ind: 2010

Renovering af: gulve, vægge og lofter, nyt køkken og bad i stueetagen og etablering af kvist på 1. salen

Budget for renoveringen: 2.000.000 kr.

Baggrund & livsstil

Gunbritt og Peter flyttede ind i parcelhuset i Skanderborg, da børnene var små. I dag – 16 år senere – har de skabt et hjem, der afspejler både deres værdier og den cirkulære livsstil, de ønsker at leve. De dyrker grøntsager i haven, bygger kvashegn, komposterer og indgår små lokale bytteglæder, hvor køkkenaffald bliver til æg fra naboens høns. Tanken om at udnytte ressourcer fuldt ud præger hele deres hverdag – og blev et grundlæggende princip i deres renoveringsproces.

“Der er ikke noget, der hedder byggeaffald.”

boligejer

Renovering og familieliv

Cirkularitet er ikke et projekt, men en eksisterende livsform. Renoveringen væves ind i daglige renoveringspraksisser for genbrug, bytte og resourceomsorg.

Tilgang til genbrug og materialer

Materialer flyder i kontinuerlig cirkulation – intet spildes, alt undersøges for potentiale. Genbrug er ikke et ideal men en vane.

Renoveringspraksis

De rådførte sig løbende og tæt med deres bygherrerådgiver Simon, som var både rådgiver, kvalitetssikrer og oversætter mellem faglighed og praksis. De stod selv for at indhente tilbud, koordinere fagentrepriser og udføre en betydelig del af arbejdet selv.

Husets biografi

De respekterer det oprindelige, men ser også huset som en ramme for kreativ omformning. Nye og gamle materialer kobles uden hierarki.

Rådgivning

De rådførte sig løbende og tæt med deres bygherrerådgiver, som var både rådgiver, kvalitetssikrer og oversætter mellem faglighed og praksis. De stod selv for at indhente tilbud, koordinere fagentrepriser og udføre en betydelig del af arbejdet selv.

RENOVERINGSPROCESSEN

Drømmen om et kvalitetsfyldt hverdagsliv

Da Gunbritt og Peter købte huset i 2010, nøjedes de med at male og flytte ind. Først et par år senere, da de måtte skifte gavlbeklædningen, kom renoveringstankerne for alvor på banen. Tømreren, der lavede arbejdet, nævnte i forbifarten, at de med en ekstra etage kunne få kig til Skanderborg Sø. Idéen blev parkeret – indtil coronapandemien sendte familien hjem og gjorde hverdagen mere indadrettet. Køkkenet var slidt, og fordi de opholdt sig hjemme hele tiden, bliver det tydeligt, hvad der fungerede – og ikke fungerede. Drømmen om udsigt og mere kvalitetsfyldt hverdagsliv begyndte at vokse igen.

“Skulle vi have sommerhus – eller et hus, vi virkelig gerne ville bo i?”

boligejer

I 2021 tog de beslutningen: Sommerhuset blev solgt, og pengene herfra samt en omlægning af lånet skulle finansiere en gennemgribende renovering og en stor kvist på første sal. I december 2022 gik de i gang. De rykkede selv stue og køkken helt ned til rå vægge og byggede midlertidigt en lille lejlighed i den ene ende af huset, mens håndværkerne tog over.

En renovering med overraskelser

De kontaktede igen Simon, tømrer og bygningskonstruktør, som havde plantet udsigts-ideen år tilbage. Han lavede skitser, statiske beregninger, budget og stod for dialogen med kommunen, mens Gunbritt selv koordinerede fagentrepriserne. Murer, WS'er og elektriker gik ind og ud af projektet i et tæt, uformelt flow, mens Simon kom forbi flere gange om ugen for at sikre, at alt blev bygget korrekt – ikke mindst fordi de gamle tegninger viste sig at skjule overraskelser. Fx manglede der fundament under flere indvendige vægge, og en stålbjælke, som burde have båret den oprindelige konstruktion, var aldrig blevet monteret. Det krævede hurtige beslutninger og tilpasninger i budgettet, men parret tog udfordringerne som en del af processen. Gunbritt og Peter lavede selv alt det, de kunne: Sandspartling af vægge, arbejde med lofter og en stor del af nedrivningen. Samtidigt insisterede de på at genbruge så meget som muligt.

Genbrug blev et fælles anliggende

Håndværkerne måtte vænne sig til, at ingenting måtte smides ud: Gamle tagsten, køkkenet, spær og vinduer blev solgt videre på DBA og via Facebook-gruppen Brugte Byggematerialer. De gamle spær endte som hylder på loftet, og metal blev solgt til en jernopkøber. Genbrug blev et fælles anliggende, som også involverede tømrer og WS'er, der efterhånden begyndte at spørge: "Skal du bruge det her også?"

Materialer cirkulerede konstant i projektet. Gamle spær blev til nye hylder, tagsten blev solgt videre, badeværelseselementer og vinduer fik nye ejere, og køkkenet blev geninstalleret i deres midlertidige lejlighed. Gunbritt brugte tid og omhu på at rense og klargøre alt til salg – for som hun siger: "Man kan sælge alt." For dem handler genbrug både om økonomi og principper: At bruge ressourcer med omtanke og kun kassere det, der absolut ikke kan anvendes. "Der var ikke noget, der hed byggeaffald," siger Gunbritt.

Udsigten der satte den store reovering i gang

På første sal materialiserede reoveringens egentlige drivkraft sig: Udsigten. Den store kvist giver lys og overblik over landskabet, og familien oplever stadig en lille følelse af 'wow', når de går op ad trappen. Herfra kan de se både Skanderborg Sø og Mossø, og på klare dage, endda et glimt af Ejer Bavnehøj.

Selve reoveringen stod på i et halvt år og gav huset et nyt hjerte. Køkkenet blev tænkt forfra – med fokus på funktionalitet, kvalitet og muligheden for at lave mad sammen. Nye gulve, isolering, badeværelse og bryggers er resultatet af mange valg undervejs, hvor holdbarhed og velovervejede løsninger har været styrende.

Det skulle ikke være spanske ferielejlighedsløsninger. Det skulle være gennemtænkt."

boligejer

Næste gang skal der være endnu mere fokus på genbrug

Nu hvor huset står færdigt, spirer næste projekt allerede: Skur og garage. Gunbritt har gemt et gammelt vindue fra gavlen, som skal indgå i næste etape. Ambitionen er klar: Endnu mere genbrug og endnu flere materialer med historie. Og Simon skal med igen – for som Gunbritt siger: "Nu vil jeg spørge ham, hvor meget vi kan lave af genbrug. Målet er, at så meget som muligt får nyt liv." Gunbritt har tænkt sig at lede efter materialer hos Stark Gentræ og hos nedrivningsfirmaet P.Olesen Nedrivning.

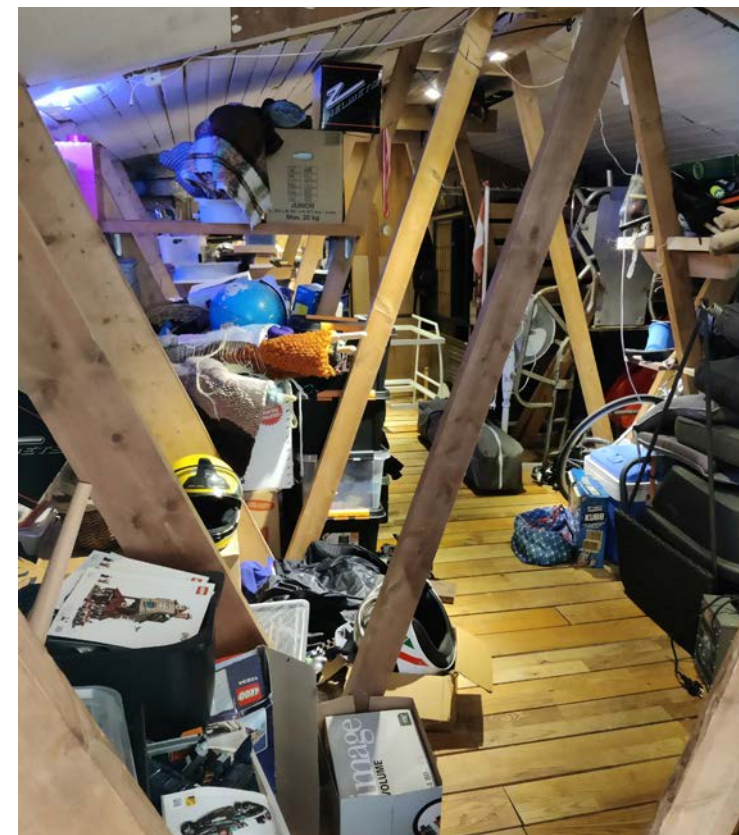
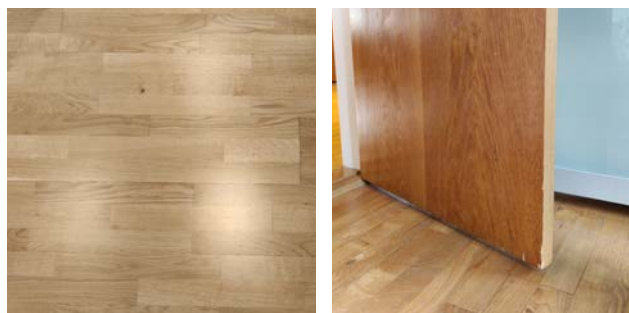
MATERIALEHOLDNINGER

For Gunbritt og Peter blev materialerne et af renoveringens vigtigste omdrejningspunkter. De ønskede løsninger, der både var praktiske, holdbare og ressourcebevidste – og som samtidig udnyttede de materialer, der allerede fandtes i huset. Intet måtte gå til spilde, og alt blev vurderet for, om det kunne sælges, genbruges eller få nyt liv i en anden del af byggeriet. Deres materialevalg blev derfor en balance mellem kvalitet og genbrug, mellem økonomi og omtanke, og afspejler en grundlæggende ambition om at renovere med respekt for både huset og ressourcerne.

“Tagsten, vinduer, gulv og loft... alt blev solgt eller brugt. Jeg gjorde det fint og rent og satte det på Den Blå Avis. Man kan sælge alt.”

boligejer

Materialeadfærd og værdier

- Genbrug og cirkulering af materialer var en kerneværdi – både gennem videresalg, genanvendelse og kreativ brug af materialer i huset.
- Enkelte originale 70'erelementer, bl.a. døre, er bevaret som en del af husets identitet.
- Materialer og overflader skulle være sammenhængende og gennemgående for at skabe ro og helhed.
- Funktionalitet og holdbarhed vægtedes højt: Materialer skulle tåle brug og være nemme at leve med.

Økonomi og realiserbarhed spillede også en rolle: Når en idé ikke kunne lade sig gøre teknisk eller økonomisk, blev kursen justeret.

BETINNA OG MORTEN I FREDERIKSSUND

PRAKTISK FORNUFT OG MODERNE MATERIALER

For Betinna og Morten skal materialer først og fremmest være funktionelle og nutidige. Genbrug er en mulighed – men kun når det er nemt, rent og passer præcist ind i det moderne hjem, de ønsker at skabe.

Fakta om boligejere

Husstand: Betinna, Morten og et hjemmeboende barn

Alder: Begge 45 år

Bopæl: Frederikssund

Bolig: Parcelhus fra 1972 på 115 m²

Flyttet ind: 2015

Renovering af: Gulv, vægge, isolering på loftet, garage, badeværelse.

Budget for renoveringen: 700.000 kr.

Baggrund & livsstil

Betinna og Morten lever et aktivt hverdagsliv med to biler, en campingvogn og et ønske om at kunne prioritere udenlandsrejser to gange om året. Parrets langsigtede boligdrøm er et nyt, vedligeholdelsesfrit typehus fra Huscompagniet – et hjem, der i højere grad kan passe sig selv.

“Man vil jo gerne have materialer, der viser tidens trend.”

boligejer

Renovering og familieliv

Renoveringen udspringer af et akut behov (rotter), hvilket betyder, at transformation ikke er et mål i sig selv, men en nødvendighed. Hverdagen skal først og fremmest normaliseres.

Tilgang til genbrug og materialer

Genbrug vælges primært af økonomiske grunde, men kun hvis det er moderne, nemt at vedligeholde og passer ind uden større tilpasning.

Renoveringspraksis

De orienterer sig mod løsninger, der er til at regne med. Priser sammenlignes, og funktionalitet prioriteres over æstetik eller idealer.

Husets biografi

Huset opfattes pragmatisk – det er ikke et hjem, der skal restaureres, men et sted, der skal fungere.

Rådgivning

Tilliden ligger hos private netværk. Entreprenørforløbet skaber mistillid, hvilket styrker opfattelsen af, at man kun kan stole på familie og venner.

RENOVERINGSPROCESSEN

I hus for få midler

Da de ventede deres datter for 10 år siden, søgte de væk fra lejligheden i København og tættere på familie og trykthed. Valget faldt på et klassisk 70'er-parcelhus i en lille landsby uden for Frederikssund. Det var egentlig tanken, at de bare skulle flytte ind og så lige 'sminke' lidt på indretningen, da de overtog huset for 10 år siden. Huset stod originalt fra 1970'erne med palisander og træbeklædninger. I første omgang malede de væggene hvide, satte et brugt køkken ind og renoverede kun badeværelset med nye klinker, to brusere, nye armaturer og kummer.

“Jeg var i hvert fald ikke specielt interesseret i at smide alt for mange penge efter det hus her, hvis man efter et halvt år eller et helt år tænker, at jeg vil sgu ikke bo her. Så har man bundet flere hundrede tusinde i huset, og så kan man ikke sælge det”.

boligejer

En uforudset renovering

Den store renovering af huset startede først i 2022 da de opdagede rotter under gulvet og i vægge. Betinna og Morten gik i gang med at rive hele gulvet op og da de også åbnede op til loftet, og alt faldt ned, stod klart for dem, at dette ville blive en større renovering af både gulv, vægge og lofter.

De indrettede den tidligere garage til midlertidig beboelse med klikgulve og satte brugte udhusedøre og vinduer købt på dba.dk i garagens væg ud mod haven. Samtidig forhandlede de med forsikringsselskabet om omfanget af dækningen og med deres bank om et banklån. Deres daværende bank ville ikke give byggelån, og derfor skiftede de til en mindre jysk bank, som gerne ville give byggelån.

At få budgettet til at strække

For at få budgettet til at strække researchede de selv på priser og materialetyper. Britt begyndte tidligt at lede efter klinker til det nye gulv, og da hun faldt over et stort parti klinker til 80 m² for kun 10.000 kr. hos Auktionshuset DAB så slog hun til. Det var fliser som hun havde set hos Alice Klinker, og som hun havde rådført sig med salgsassistenten i Alice Klinker om.

Søren researchede på materialer til isolering af gulvet og til væggene. Valget af isolering af gulvet faldt på ThermoZell - en type 'letbeton', hvor grus er erstattet af genbrugte og overfladebehandlede flamingokugler og fik et tilbud på 100.000 kr., men et halvt år efter var materialeprisen steget til det dobbelte.

“Drømmen er et hus, hvor man ikke skal arbejde hele tiden... hvor det kan passe sig selv.”

boligejer

Hellere venner og naboers hjælp end en entreprenør man ikke kan stole på

Betinna og Morten indhentede tilbud på isolering, gulvvarme og lægning af fliser i hele huset via hjemmesiden gratisbyggetilbud.dk, hvor de fik tre tilbud. Valget faldt på en jysk entreprenør, som tilbød at løse opgaven for 300.000. kr.

Men samarbejdet med entreprenøren var ikke en god oplevelse. Betinna og Morten kunne ikke tale med de polske håndværkere, og det endte med at gulvet blev støbt to cm for højt. Entreprenøren endte med at gå konkurs. Herefter stod Morten og Betinna selv for at styre renoveringen; Væggene blev beklædt med det slag og skruefaste fibergips farmacell af Betinna og Morten med hjælp fra deres nabo, som havde bygget og renoveret selv, og som er blevet nær ven af parret. Loftet blev isoleret med 100 mm rockwool, og 200 mm papiruld ovenpå. El blev trukket af Mortens bekendte som er elektriker, og WS-installatøren, der tilsluttede varmepumpe og gulvvarme blev anbefalet af Mortens kollega.

“Vi tog ud og hentede et gammelt køkken... men det var et herrens arbejde at rengøre og tilrette. Det gør vi ikke igen.”

boligejer

Gulvfliser og det nye køkken var styrende for ny grundplan og indretning

Da det stod klart for Betinna, at de var nødt til at pille gulvet op i hele huset begyndte hun at planlægge det nye køkken. Et nyt moderne køkken var noget, som hun glædede sig meget til, og brugte meget tid på at planlægge. Hun vidste, at hun ville have skuffer og ingen ovenskabe, og at de alle tre skulle kunne sidde ved køkkenøen og spise. Da hun så modellen med den mørke stenbordplade hos Vordingborg Køkkenet, vidste hun, at det ville stå godt til de fliser, som hun havde set hos Alice Fliser og købt et stort parti af. Resten af indretningen i køkkenet og stuen har de samme varme nøddebrune farver som køkkenet og gulvet. Det er vigtigt for både Betinna og Morten, at materialerne passer sammen og er nemme at rengøre, og at der er en ensartethed i særligt gulvet, som er gennemgående i hele huset.

MATERIALEHOLDNINGER

For Betinna og Morten handler materialevalg primært om funktionalitet, tryghed og økonomi. De foretrækker materialer, der er robuste, moderne og lette at vedligeholde, og som ikke giver risiko for fugt, råd eller skimmelsvamp. Derfor vælger de teknisk stabile løsninger som Thermozell, Farmacell og stål frem for biogene materialer, de oplever som usikre. Genbrug bruger de kun, når det sparer penge og er praktisk gennemførligt. Nogle erfaringer – som det gratis køkken, der viste sig svært at tilpasse – har gjort dem selektive og skeptiske over for brugte materialer, der skal passe helt præcist. Deres ideal er et hus, der fremstår nyt og tidssvarende, og som ikke kræver løbende vedligehold. Materialerne skal skabe et moderne udtryk og samtidig gøre hverdagen lettere, så hjemmet bliver så driftssikkert og bekvemt som muligt.

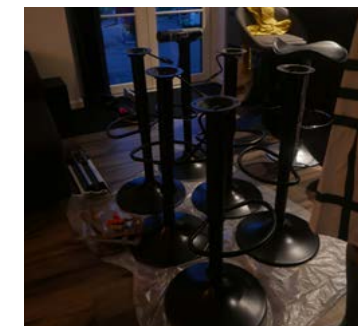
“Biogene materialer er ikke noget vi vil genanvende... man kan jo få fugt og skimmelsvamp ind i huset.”

boligejer

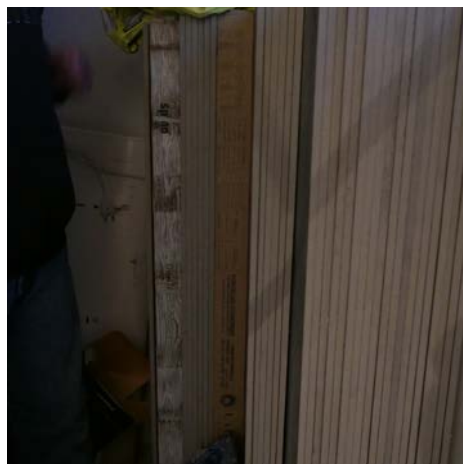
“Vi fandt Karlitplader i væggene, som indeholdt asbest. Dem ville vi ikke have i huset, så vi skiftede alt og satte Farmacell fibergips på væggene.”

boligejer

Materialeadfærd og værdier

- Genbrug anvendes primært af økonomiske årsager – ikke som bevidst bæredygtig strategi.
- Materialer skal være holdbare, moderne og praktiske – ikke organiske eller sårbare.
- Særligt 70'er-materialer med asbest ønskes aktivt fjernet.
- Foretrækker vedligeholdelsesfrie løsninger, der kan holde sig pæne.
- Overflader må gerne vise tidens trend og give et moderne udtryk.

TEORETISK RAMME

Antropologisk tilgang – en helhedsorienteret forståelse

For at forstå hvorfor boligejere ofte genbruger mindre, end de ønsker, og mindre, end de faktisk kunne, er det nødvendigt med en teoretisk tilgang, der indfanger relationerne mellem mennesker, materialer og det sted, de bor.

Analysen af boligejeres materialevalg bygger på en helhedsorienteret forståelse af renovering som et samspil mellem mennesker, materialer og hverdagslivets vilkår. Undersøgelsens teoretiske ramme består af fire begreber og tilgange, der tilsammen forklarer, hvorfor brug af genbrugsmaterialer ofte er svært at realisere i praksis – også når ønsket er til stede.

Undersøgelsen bygger videre på den viden, der er opbygget i Choose Reuse projektet hentet fra forskningslitteraturen.

Læs mere i 'Antagelser om aftagere og slutbrugere' via linket www.choosereuse.dk.

Fire teoretiske begreber og tilgange

Dwelling

Tim Ingolds begreb 'Dwelling' bruges til at forstå, hvad der er på spil, når boligejere renoverer. Mennesker former ikke blot deres omgivelser – de lever i dem, og omgivelserne former dem tilbage i en kontinuerlig, dialektisk proces. Huse, materialer, rum og infrastrukturer er således ikke neutrale: De indgår i menneskers livsrytmer og hverdagspraksisser. Renovering er med Ingolds briller på en måde at bo, leve og forhandle sit forhold til materialer og hjem på [Ingold 2000].

Materialitetens agens

Materialer er ikke neutrale ressourcer, men har agens, idet deres fysiske egenskaber, dimensioner, kompatibilitet, holdbarhed og tilstand påvirker, hvad der er muligt i praksis. I renoveringsprocesser betyder det, at genbrugsmaterialer ofte "gør noget" i processen: De kan skabe friktion, nødvendiggøre tidskrævende tilpasning, eller – omvendt – åbne for kreative løsninger og æstetiske kvaliteter [Latour 2005].

Husets materielle biografi

Ud fra et bygningsantropologisk perspektiv kan et hus forstås som en materiel biografi – et lagdelt arkiv af tidligere valg, løsninger, kompromiser og ændringer. Boligejeres renoveringer er således ikke en nulstilling, men en subjektiv fortolkning og fortsættelse af husets historie, og materialevalg bæres for nogen af et ønske om kontinuitet og respekt for eksisterende elementer – eller det modsatte – af at ville slette de lag tidligere ejere har lagt [Edensor 2011].

Rådgivning, relationer og tillid som strukturerende kraft

Valg af materialer sker aldrig i et vakuum, men i et felt af relationer til håndværkere, entreprenører, rådgivere, familie og netværk. Forskningen viser, at boligejere i høj grad følger de løsninger, deres rådgivere anbefaler. I GenBo-projektet fremhæver, at håndværkere og rådgivere fungerer som centrale beslutningsfilter i renoveringsprocesser [Teknologisk Institut & BUILD].

METODE

Etnografiske hjemmebesøg

Undersøgelsen er gennemført i efteråret 2025. Der er i alt gennemført otte hjemmebesøg, som har bestået af en rundvisning i det renoverede hus, et mapping-interview der kortlagde renoveringsprocessen med fokus på tidslighed, motivationer og barrierer, rådgivere og inspiration samt materialevalg. Mappinginterviewet suppleredes af en billedkortøvelse med fokus på forskellige materialetyper, herunder trævarer, elektronik, og hvidevarer, el, sanitet, isolering, mm. Formålet med billedkortøvelsen var at åbne dialogen op for en bredere forståelse for boligejerens holdning til genbrugsmaterialer generelt.

Den metodiske tilgang har været at være åben og afsøgende og sikre dyb data, der kan hjælpe med at forstå de bagvedliggende mekanismer i boligejernes materialeholdninger og de beslutninger og løsninger, som boligejere finder.

Rekruttering

Rekrutteringen af deltagere til undersøgelsen er sket via netværk og sneboldmetoden. På baggrund af en bruttoliste på 30 blev otte udvalgt med en spredning på geografi, alder, socioøkonomi, og hustyper.

Kriterier for rekruttering og udvælgelse var boligejere, der:

- har renoveret eller ombygget et parcelhus eller en villa.
- har afsluttet en renovering inden for de seneste tre år.
- har gennemført 'en større renovering' - det kan være en ydre renovering fx tag og vinduer og/eller en indre renovering fx bad og køkken.
- enten har brugt genbrugsmaterialer eller ny-producerede materialer eller begge dele.

For at sikre en spredning og ikke mindst en ikke-dømmende tilgang til boligejernes materialevalg har rekrutteringsmaterialet henvendt sig til alle boligejere, som i deres renoveringsproces har forholdt sig i større eller mindre grad til byggematerialer – både genbrugte og nye. Målet har været at udvælge boligejere, der viser den spredning i perspektiver på genbrug og nyproducerede materialer, som utvivlsomt også eksisterer blandt boligejere generelt i Danmark.

Alle portrætterede optræder anonymiserede.

